

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Основна школа „Милорад Мића Марковић“

Мала Иванча, Трг братства и јединства бр. 8

Тел/факс: 011/8253-202

www.osmiloradmarkovic.edu.rs

E-mail:os.mimima@beotel.rs

os.mimima@gmail.com

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

Основне школе „Милорад Мића Марковић“ у Малој Иванчи

од школске 2022/2023. до 2025/2026. године

На изради Школског програма су радили:

Ксенија Илић, директор школе
Наташа Демић, педагог школе
Гордана Косанић, наставник
Марина Луковић, библиотекара

Стручно веће српског језика
Стручно веће математике
Стручно веће природних наука
Стручно веће историје и географије
Стручно веће наставника уметности и спорта
Стручни актив за развојно планирање школе
Тим за вредновање и самовредновање рада школе
Тим за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања
Тим за инклузивно образовање
Тим за професионалну оријентацију

Садржај

1. Увод	4
1.1. Циљеви школског програма	4
1.2. О школи	5
2. Наставни план основног образовања и васпитања	7
3. Програм обавезних и изборних предмета по разредима, с начинима и поступцима з ањихово остваривање	10
3.1. Начин остваривања плана и програма обавезних и изборних наставних предмета по циклусима	11
3.2. Изборни програм	47
3.3. Слободне наставне активности	47
3.4. Пројектна настава и Дигитални свет	48
4. Програм допунске и додатне наставе	49
5. Програм културних активности школе	50
6. Програм школског спорта и спортских активности	51
7 Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања	51
8. Програм слободних активности ученика	56
9. Програм професионалне оријентације	58
10 Програм здравствене заштите	59
11. Програм социјалне заштите	60
12. Програм заштите животне средине	61
13. Програм сарадње са локалном самоуправом	62
14. Програм сарадње са породицом	63
15. Програм излета, екскурзија и наставе у природи	65
16. Програм рада школске библиотеке	68
17. Програм Ученичког парламента	71
18. Програм безбедности и здравља на раду	72
19. Програм школског маркетинга	74
20. Индивидуални образовни планови	76
21. Праћење реализације школског програма	82

1. Увод

Школски програм је лична карта школе, документ у којем су наведени сви садржаји, процеси и активности који се реализују у школи. Сврха тих садржаја, процеса и активности је остваривање образовно-васпитних циљева и задатака тако да се промовишу, подстичу и развијају интелектуални, посебни и друштвени развој сваког ученика. **Школски програм** је скуп садржаја и активности по којима је, поред осталог, школа препознатљива.

Са организационим аспекта, Школским програмом се утврђује дугорочни и краткорочни план и програм школе.

Школски програм обједињава садржаје изборне и факултативне наставе, слободних активности и ваннаставних активности које ученици могу одабрати на почетку школске године.

Као резултат дугогодишњег праћења потреба и интереса ученика, родитеља и локалне заједнице издвојиле су се одговарајуће активности и садржаји наше школе.

Остваривање активности и садржаја из Школског програма школе темеље се на: стручној компетенцији наставника, квалитетној и разноврсној сарадњи породице и школе, подршци и помоћи локалне заједнице.

Школски програм је разрађен по циклусима. Доступан је на сајту школе свим ученицима, родитељима и свима осталима који су заинтересовани за рад и живот нашешколе.

1.1. Циљеви Школског програма

- Пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

- Стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова, језичке, математичке, научне, уметничке, културне, медијске, техничке, финансијске и информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице;

- Развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;

- Развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење медија и информационо-комуникационих технологија;

- Оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу;

- Развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота;

- Развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;

- Оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

- Развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву;

- Развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

- Развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;

- Развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;

- Развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;

- Формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националног и светског културног наслеђа;
- Развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрастне равноправности и толеранције

1.2. О школи

Основна школа „Милорад Мића Марковић“ у Малој Иванчи организована је као образовно – васпитна установа са подручним одељењима:

- Мала Иванча, матична школа, од првог до осмог разреда;
- Мали Пожаревац, издвојено одељење, од првог до осмог разреда (наставу од петог разреда похађају и ученици из Сенаје) и
- Поповић, издвојено одељење, од првог до четвртог разреда.

Од ове три месне заједнице које данас покрива ова школа, прва школа је почела да ради у Поповићу. У овом селу је постојала општинска, сеоска школа од 1842. До 1843. године, а 1867. отворена је школа у згради Исаила Матејића, механције. Нова школска зграда са две учионице, а стара је служила за учитељске станове. Ове зграде постоје и данас и заштићене су као културно добро – споменик културе.

Школска зграда у Малом Пожаревцу направљена је 1862. године од слабог материјала. То је чатмара која је имала једну учионицу и једну собу за ђаке. Зграда је очувана до данас, под заштитом је државе као добро под претходном заштитом, али је запуштена и неупотребљива. Ову школу су похађала деца из Ђуринаца, Шепшина и Сенаје до отварања школа у тим селима.

Прва школа у Малој Иванчи озидана је 1906. године, а почела је са радом 1907. године. Године 1909. отворено је друго одељење, а 1927. треће. Школска зграда у Малој Иванчи дограђена је 1959. године дозиравањем једног спрата на постојећи објекат и тада је прерасла у осмогодишњу школу. Године 1969. школа у Малој Иванчи добија име Милорада Миће Марковића, познатог учитеља и социјалисте.

- Одлука Народног одбора Општине Сопот 01-број 3396/1 -25. март 1961. године о организацији основних школа на територији општине и реонизацији и обавезном похађању потпуних основних школа;

- Оснивач установе је СО Сопот. Установа је конституисана дана 9. фебруара 1965. године;

- Окружни привредни суд у Београду је дана 30. децембра 1965. године донео решење Ус. 360/65 да се у регистар установа за срез Београд упише установа са подацима: Назив и седиште: Основна школа у Малој Иванчи, делатност установе је образовно просветна;

- До дана доношења напред наведеног решења установа није била уписана у регистар установа код надлежне Скупштине општине, што се види из уверења Скупштине општине број 8133 од 22. децембра 1965. године;

- Решење Скупштине општине Сопот број 01-4323/1 од 7. октобра 1970. године о давању сагласности на одлуке радних заједница школа у Малом Пожаревцу и Малој Иванчи, да се Основна школа „Љубивоје Гајић“ у Малом Пожаревцу припоји Основној школи „Милорад Мића Марковић“ у Малој Иванчи;

- Решењем Окружног привредног суда Ус-264/70 од 19. новембра 1970. године у регистар установа код овог суда уписано је да се на регистарском листу бр. 277 св. II на коме се води установа Основна школа „Љубивоје Гајић“ из Малог Пожаревца изврши брисање исте школе услед припајања Основној школи „Милорад Мића Марковић“ из Мале Иванче. Основна школа „Милорад Мића Марковић“ из Мале Иванче уписана је у регистру установа за срез Београд на рег. листу бр. 5 св. I;

- Решењем I Су. Бр. 5/97 Привредног суда у Београду од 22. маја 1997. године ОШ „Милорад Мића Марковић“ је преведена у књигу контролника бројева регистарских уложака и дат јој је следећи основни број регистарског уложка: 5-145-00 и под тим бројем се води њена збирка исправа;

- Решењем Трговинског суда у Београду I Fi 51/07 од 16. фебруара 2007. године у регистарском улошку 5-145-00 извршена је промена лица овлашћеног за заступање и уписан Петар Јовановић, директор, који је депоновао потпис у Министарству финансија РС-Управа за трезор- Филијала Вождовац.

Матична школа у Малој Иванчи има пет учионица, од којих је једна адаптирана у физкултурну салу. У просторији библиотеке радебиблиотекар и педагог, у малој канцеларији директор и помоћник директора, у трећој канцеларији раде секретар, шеф рачуноводства, благајник и административни радник. Школа се загрева на лож уље. Школу похађају ученици од првог до осмог разреда, по једно одељење. Настава се одвија у две смене. Настава физичког васпитања се зими изводи у адаптираној учионици, а осталих месеци на асфалтираним спортским теренима. Школа поседује санитарни чвор са шест WC кабина.

Издвојено одељење у Малом Пожаревцу има шест учионица, од којих је једна адаптирана у физкултурну салу. Извршена је унутрашња инсталација за централно грејање, саграђена котларница. Школу похађају ученици од првог до осмог разреда, по једно одељење. Настава се одвија у две смене. Настава физичког васпитања се зими изводи у адаптираној учионици, а осталих месеци на асфалтираним спортским теренима. Школа поседује санитарни чвор са пет WC кабина. Завршени су радови по пројекту Реконструкције тоалета за ученике – Пројекат DILS.

Издвојено одељење у Поповићу има четири учионице, библиотеку, кухињу и трпезарију. Настава се одвија у две учионице, а у трећој ради предшколска установа (издвојено одељење Сопот). Школу похађају ученици од првог до четвртог разреда у два комбинована одељења. Две учионице се греју на угаљ и дрва, а учионица за предшколце на ТА пећ. Настава се одвија у једној смени. Школа поседује санитарни чвор са две WC кабине. Спортски терен је асфалтиран и изграђена бетонска трибина. Извршена је замена кровног покривача, тако да школа више неће прокишњавати.

Нисмо у могућности да вршимо промену смена због велике удаљености села. Школу похађају ученици из пет села (Мала Иванча, Мали Пожаревац, Поповић, Сенаја и Шепшин). Лоша је саобраћајна комуникација, нема пешачких стаза, већи део пута је неосветљен. Имамо колеге које раде у два објекта у истом дану (физика, географија, енглески језик), па је немогуће ускладити сатницу без увођења додатних аутобуских линија или изградње нових учионица.

2. Наставни план основног образовања и васпитања

Табела 1. Први циклус

Ред. број	А. Обавезнинаставнипредмети	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
.	Српски језик	5	180	5	180	5	180	5	180
.	Енглески језик	2	72	2	72	2	72	2	72
.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
.	Физичко васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
.	Дигитални свет	1	36	1	36	1	36	1	36
Укупно А:		19	684	20	720	20	720	20	720
Ред. број	Б. Изборнинаставнипредмети	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
.	Верска настава/Грађанско васпитање	1	36	1	36	1	36	1	36
Укупно Б:		1	36	1	36	1	36	1	36
Укупно: А+Б		20	720	21	756	21	756	21	756

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми и активности

Табела 2.
Други циклус

Ред. број	А. Обавезни наставни предмети	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
.	Српскијезик и књижевност	5	180	4	144	4	144	4	136
.	Енглескијезик	2	72	2	72	2	72	2	68
.	Ликовнакултура	2	72	1	36	1	36	1	34
.	Музичкакултура	2	72	1	36	1	36	1	34
.	Историја	1	36	2	72	2	72	2	68
.	Географија	1	36	2	72	2	72	2	68
.	Физика	-	-	2	72	2	72	2	68
.	Математика	4	144	4	144	4	144	4	136
.	Биологија	2	72	2	72	2	72	2	68
0.	Хемија	-	-	-	-	2	72	2	68
1.	ТИТ	2	72	2	72	2	72	2	68
2.	Физичковаспитање	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Информатика	1	36	1	36	1	36	1	34
	Укупно А:	24	864	25	900	27	972	27	918

Ред. број	Б. Изборни наставни предмети	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
.	Верска настава/Грађанско васпитање	1	36	1	36	1	36	1	34
.	Француски језик	2	72	2	72	2	72	2	68
.	Изабрани спорт	1	36	1	36	1	36	1	34
Укупно Б:		4	144	4	144	4	144	4	136
Укупно: А+Б		28	1008	29	1044	31	1116	31	1054

3. План и програм наставе и учења обавезних предмета по разредима основног образовања и васпитања

План и програмнаставе и учења обавезних предмета по разредима се реализује по следећим важећим документима

РАЗРЕД	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС-ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК
1. разред	Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – Просветни гласник, број 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19 и 2/20)
2. разред	Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, 16/18, 3/19 и 5/21)
3. разред	Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, 5/19, 1/20 и 6/20)
4. разред	Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, 11/19, 6/20 и 7/21)
5.разред	Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20 и 17/21)
6. разред	Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20 и 17/21),
7.разред	Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, 5/19, 1/20, 6/20, 8/20, 5/21 и 17/21),
8. разред	Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС“ - Просветни гласник, 11/19, 2/20, 6/20, 5/21 и 17/21).

3.1. Начин остваривања плана и програма наставе и учења обавезних предмета о разредима основног образовања и васпитања

Први разред

Српски језик и књижевност

Настава почетног читања и писања изводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али, ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. У припремном периоду учитељи испитају способности ученика, и то: причање, препричавање, познавање слова, познавање читања и писања, спретност у руковању прибором за писање и цртање. У току овог периода испитивање ученика се обавља кроз више активности које се међусобно прожимају: Усмено изражавање, вежбе у посматрању, вежбе у слушању, аналитичка вежбања, синтетичка вежбања, вежбе у отклањању дијалекатских и жаргонских карактеристика говора, моторичке вежбе.

Организација наставе почетног читања и писања учитељ изводи комбинујући монографски и групни поступак. При учењу читања користе се игре словима и речима, језичке игре (ребуси, испуњалке, укрштене речи). Ученици вежбају читање одговарајућих текстова, правилно изговарајући све гласове и правилно наглашавајући речи и реченице. Ученици уче да пишу појединачна штампана и писана слова, речи и реченице; цифре. Размак између штампаних слова у речима је равномеран. Код учења писаних слова посебну пажњу посветити графичком увезивању слова у речима. Слова треба да буду исте висине и дебљине, а размак између речи уједначен. Писање увежбавати кроз преписивање, допуњавање реченица, састављање реченица на основу слике, састављање реченица на основу низа слика, диктате и самостално писање реченица и краћих текстуалних целина. Поред усвајања облика слова, смера писања самог слова, посебну пажњу треба обратити на просторну оријентацију у свесци. Појединачно писање слова се ограничава на један до два реда у свесци. Дневна оптерећеност писањем не треба да је дужа од 25 минута. Леворука деца пишу левом руком. Усавршавање читања вежбати на текстовима који су кратки, динамични, интересантни и примерени узрасту ученика, као и на текстовима школске и домаће лектире. Посебну пажњу се обраћа на разумевање прочитаних речи, реченица и текстова. Редовним вежбањем ученици аутоматизују процес читања и писања.

Ученици у књижевном делу уочавају ликове, њихове особине и поступке; њихова емоционална стања (радосно, тужно, смешно) и разликују појмове добра и зла. Уочавају догађаје, просторне и временске односе и битне појединости у описима бића и природе. Ученик треба да одреди *где се* и *када* дешава радња и да разуме узрочно-последични распоред догађаја, односно шта се у фабулативном тексту десило прво, а шта следеће, шта је претходило неком догађају а шта из њега следи. Ученик треба да уочи формалну различитост поезије, прозе и драмског текста. Ученик треба да буде у стању да разуме пренесено значење загонетке, препознаје жанр басне као приче са пренесеним значењем, да у баснама ликови могу бити не само животиње, већ и биљке, предмети, антропоморфизована бића (Срећа, Нада) или људи и, коначно, да буде у стању да разуме њено пренесено значење и издвоји њену поуку. Ученици се оспособљавају да уоче непознате и мање познате речи у тексту и да питају учитеља за њихово објашњење како би што боље разумели значење текста.

Часови домаће лектире реализују се у другом полугодишту. У намери да се ученици од првог разреда навикавају на читање лектире у обавезном и слободном избору, успоставља се сарадња са школским библиотекарском, а неколико часова се током годинеће се реализовати у школској библиотеци.

У оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања. Ученици уочавају реч и реченицу. Правописна правила ученици ће савладати путем систематских вежбања (елементарних и сложених). Ова вежбања треба да буду што разноврснија и треба их организовати што чешће.

Наставни рад у области *Језичка култура* реализује се у прожимању са другим областима предмета, као и кроз самосталне наставне јединице. Област *Језичка култура* обухвата развијање основне писмености ученика, односно усавршавање говорења, слушања, читања и

писања. Говорење ученика развија се у разговору у којем их учитељ усмерава да усавршавају своју комуникацију. У вођеном разговору о књижевном тексту или о одређеној теми, ученици одговарају на питања, постављају питања, износе своја мишљења и ставове. У току сваког разговора ученици се подстичу да говоре, односно да износе информације, своја мишљења, именују осећања, уз одабир одговарајућих речи. Препоручени облици усменог изражавања јесу причање, препричавање и описивање. Ученик се постепено уводи у усмено изражавање и учи како да преприча текст, како да прича или како да описује. Изражавање се реализује кроз говорне вежбе уз помоћ датог или заједничког плана. Препоручене врсте причања су: причање о слици или по низу слика (прича у сликама), причање о доживљајима и догађајима... Описују се годишња доба, биљке и животиње, најбољи друг или другарица, чланови породице, кућни љубимци... Сценски се изводе драмски текстови из школске лектире и драматизовани текстови. Организовати разговорне игре, на пример, разговор са непослушном лутком, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Такође, могу се одабрати и преметаљке, ребуси, палиндроме, уланчавање, допуњалке, једноставне укрштене речи. Ученици писмено одговарају на једноставна питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, као и на питања о књижевном и некњижевном тексту. Осим тога, ученици самостално осмишљавају и пишу реченице о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама. Такође, записују наслов слике или наслове слика у низу и реченице на основу слике или низа слика (прича у сликама). Читање се увежбава на делима школске и домаће лектире, и на другим књижевним и некњижевним текстовима. Посебна пажња треба да је усмерена на читање информативних текстова, према интересовањима ученика и у друштвеном контексту, према препорученим садржајима програма. Потребно је практиковати следеће врсте читања: гласно читање (целог текста, штафетно, флексибилно, драмског текста по улогама); тихо читање (*у себи*). Разумевање текста показује се помоћу подстицаја или питања и исказивањем теме / поенте текста (у складу са предзнањем), као и представљањем кључних делова текста сликом (илустрација текста). Информације у тексту проналазе се вођено (одговарањем на репродуктивна питања *ко?, где?, како?, када?*) и самостално, без детаљно датих упутстава.

Реаговање на усмени импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); успостављање контакта при сусрету.

Енглески језик

Реаговање на усмени импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); успостављање контакта при сусрету. Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.

Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја. Слушање налога и упутстава и реаговање на њих; давање кратких и једноставних упутстава (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

Слушање кратких и једноставних текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа, присутних и одсутних.

Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја. Слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза. Слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења. Слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки. Слушање краћих једноставних описа живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених описа живих бића, предмета и места. Слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Слушање кратких текстова у којима се на једноставан начин описује положај у простору; усмено тражење и давање информација

о положају у простору. Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.

Математика

Развој опажања простора подразумева уочавање предмета и бића у окружењу и њихових међусобних односа. Положај предмета и бића – Ученици упоређују предмете по положају (испред, иза; испод, изнад; горе, доле; у, на, ван; између, лево, десно; са исте стране, са супротних страна; усправно, водоравно). Просторне релације ученици усвајају у односу на себе, у односу на друга бића и предмете (уз ротације тј. окретање) и у односу на тло. Уочавају се и истичу међусобно супротни односи: испред – иза, испод – изнад, горе – доле, лево – десно, са исте стране – са супротних страна.

Игролике активности треба користити у циљу уочавања односа и увежбавања практичне оријентације ученика у простору, на мапи и у табели. Величина предмета и бића – У делу који се односи на упоређивање предмета према дужини, висини и ширини, циљ је да ученици овладају употребом речи којима се изражавају релацијски односи између предмета, односно бића: краће – дуже, ниже – више и уже – шире. Поређење / процена се врши „одока“ или упоређивањем реалних предмета (оловка, лењир и слично). Важно је указати на повезаност одговарајућих релација (нпр. оловка је дужа од гумице, а гумица јекраћа од оловке). Поред тога, треба упоређивати и више предмета (нпр. одређивање најширег предмета). Облик предмета – Почетно геометријско сазнање заснива се на систематском посматрању и описивању предмета у окружењу и на сликовном приказу, истицањем њихових својстава, облика, симетричности, величине и положаја. Уочавање сличности и разлика омогућава класификацију објеката. Ученици пропедевтички упознају геометријска тела и фигуре. На почетку увести облике који су ученицима тог узраста најближи и познати из свакодневног живота: облик лопте и коцке, затим квадрата и ваљка, и на крају пирамиде и купе. Треба користити очигледна наставна средства: играчке, предмете који се налазе у учионици слично. Уочавањем страна тродимензионалних предмета увести облике квадрата, правоугаоника, круга и троугла. Оваквим приступом, ученици прво упознају облике који су им блиски и познати, који се налазе у њиховом окружењу и постепено се, као делови претходно упознатих облика, уводе нови облици.

Примери активности за остваривање појединих исхода

- Описивање положаја објекта у односу на више других објеката у сложенијој реалистичној ситуацији на слици или у табели.
- Описивање редоследа објеката у датом низу посматраном из различитих позиција, нпр. навођење објеката од последњег до првог у низу.
- Описивање на мапи (у лавиринту) путање од једне до друге тачке, уцртавање путање на мапи (у лавиринту) или прелажење пута од једне до друге позиције према упутству.
- Прављење модела геометријске фигуре од сламчица или модела геометријског тела помоћу штапића и куглица од пластелина.
- Састављање одређене фигуре од задатих делова (танграм).
- Допуњавање фигуре делом који недостаје.
- Издвајање предмета са одређеним својством из колекције предмета.
- Прекривање задате фигуре у равни плочицама квадратног, правоугаоног и троугаоног облика (без преклапања и шупљина)

Откривање следећег члана низа састављеног од геометријских облика, уз објашњење како се дошло до закључка. Праве и криве линије треба увести као линије којима су оивичени уведени геометријски облици, а затим проширити на појмове отворене и затворене криве линије и изломљене линије. Тачку треба увести као пресек две линије, а дуж као део праве линије ограничен са две тачке. За

обележавање тачака треба користити слова А, Е, О, Т, М и Ј. Ученике треба научити да разликују и цртају криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију, уоче унутрашњу и спољашњу област ограничену затвореном линијом.

Као модел за праве и криве линије (отворене и затворене) можемо користити канап или конац. Нпр. затезањем канапа добијамо модел праве линије, а спајањем крајева канапа модел затворене криве линије. Кад укрстимо два конца или канапа, добијамо тачку.

Примери активности за остваривање појединих исхода

- Моделовање положаја тачке у односу на линију помоћу траке и предмета. И обрнуто, цртање слике према реалној ситуацији.
- Цртање слике или доцртавање започете слике у квадратној или тачкастој мрежи према датом упутству.

Изграђивање појма броја обухвата: визуелну представу, визуелну кореспонденцију једнакобројних колекција објеката, пребројавање, цифарски запис. Број до кога се долази пребројавањем визуализује се на различите начине (скуповно, дијаграмима, бројевним сликама, на бројевној правој) чиме се продубљује разумевање структуре броја. На почетку је значајна манипулација очигледним средствима (жетонима, штапићима, картицама, прстима). Бројеви се упознају у блоковима: до 5 (укључујући 0), прва десетица, друга десетица, прва стотина. Формирање појма бројевног низа и место броја у бројевном низу развија се кроз активност пребројавања објеката и бића (конкретних или сликовних представа), бројања унапред и уназад, секвенцијално, у задатим интервалима, визуелизацијом на бројевној правој.

Почетне активности треба да се односе на пребројавање (бројање унапред, уназад и са прескоком), јер полазимо од формирања појма броја, а затим и формирања бројевног низа.

- Пребројавање предмета исте врсте и приказивање дијаграмом или табелом (нпр. уписивањем „цртица“ у табелу, односно бројева када науче запис бројева).
- Читање података из једноставнијих стубичних и сликовних дијаграма и табела.
- Повезивање редних бројева и просторних прилога, нпр. први одозго, трећи одоздо, други слева, први здесна, трећи спреда, други скраја.
- Упоредивање и размена новца; рачунање са новцем, приказивање датог новчаног износа најмањим могућим бројем кованица/новчаница.
- Разлагање броја на могуће сабирке у реалистичним ситуацијама (на пример: У кутији се налази 10 плавих и црвених куглица. Колико може бити црвених, а колико плавих куглица у кутији? Решење треба записати у табели.)
- Одређивање следећег члана у задатом бројевном низу.

Један од важних циљева је спонтано запамћивање таблица сабирања и одузимања до 20, због чега треба предвидети довољно времена и различитих активности за увежбавање и стицање сигурности рачунања.

Сабирање и одузимање до 100 обухвата: сабирање и одузимање десетица, сабирање и одузимање десетица и јединица ($24 + 5$, $29 - 7$), сабирање и одузимање двоцифреног броја и вишеструке десетице ($57 + 30$, $57 - 30$), као и сабирање и одузимање двоцифрених бројева без преласка ($32 + 43$, $23 + 47$, $84 - 31$). Поступци се заснивају на већ упознатим поступцима у блоку бројева до 20.

Почевши од блока бројева до 10, ученици се подстичу да правилно користе математички језик користећи знаке $+$, $-$, $=$, $<$, $>$ и термине: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, претходник, следбеник, паран, непаран, мањи од и већи од. Појам месне вредности цифре (десетица и јединица) уводи се приликом обраде бројева друге десетице.

Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета као и животним ситуацијама. Нпр. пребројавање објеката или оријентација у простору са предметом *свет око нас*; увежбавање таблице сабирања или коришћење редних

бројева може се реализовати и на часовима *физичког и здравственог васпитања* (нпр. урадити 6+5 чучњева, после трећег чучња скочити 2 пута и слично).

У оквиру ове теме, ученици треба да упознају и кованице и папирне новчанице (до 100 динара), што представља почетак оспособљавања за коришћење новца у свакодневном животу. Увођење новчаних апоена треба да прати увођење блокова бројева: до 10, до 20 и до 100. Задаци са новцем из свакодневног живота помажу да се, поред исхода који се односе на новац, остваре и исходи који се односе на природне бројеве.

Свет око нас

У оквиру теме *Ја и дружина* се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као *друштвено биће*, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч, неопходно је, на адекватним и ученицима блиским примерима, указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о основним животним потребама, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе. Сакупљање (ученици сакупљају фотографије породице) процењивање (самостална израда правилника понашања у одељењу, кући, саобраћају и насељу. Развијање навика здравог живљења и оспособљавање ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе. практиковање и играње (игре која укључују правила понашања у саобраћају и попуњавање теста – повратна информација). Садржаје који се односе на *кретање и сналажење у простору* коришћењем просторних одредница (напред-назад, лево-десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати, како у учионици тако и ван ње. *Сналажење у времену* конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности. Важно је код ученика освестити цикличност у смењивању наведених временских одредница – смена: обданице и ноћи, делова дана и дана у седмици. Касније ће се појам цикличности јављати и у различитим природним појавама (животни циклус живих бића, ланац исхране, кружење воде у природи итд.), што је у складу са основним принципима и законима природних наука.

Истраживачки задаци (упознавањем пута од куће до школе и учењем саобраћајних правила у циљу безбедности, ученици заједнички траже излаз из тешкоће). минипројекат (унутаргрупараде мини пројекат о представљању годишњег доба); практиковање и стварање (израда часовника). У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо–меко, провидно–непровидно, храпаво–глатко),

Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење ученог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места. Појмови који се односе на *живи свет* надограђују се постепено, од *препознавања и именовања* биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко *класификација* које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела у првом разреду), ка *апстрактнијим формама* у другом разреду (животни процеси заједнички за сва жива бића, функција делова

биљака и животиња). Новина у наставном програму је јасно увођење човека као дела живе природе, са посебним нагласком на чулима, односно њиховој улози у свакодневном животу и спознавању света који нас окружује.

Елементи неживе природе у првом разреду спознају уочавањем њихових појавних облика у непосредном окружењу и основних (чулима доступних својстава), а затим се иде ка сложенијим и апстрактнијим својствима у старијим разредима. Картографско описмењавање ученика млађих разреда основне школе започиње још у првом разреду, посматрањем околине и именовањем и упоређивањем географских појмова, објеката и појава у непосредном окружењу (брдо, равница, река, језеро...), као и оспособљавањем за сналажење у непосредној околини помоћу карактеристичних објеката.

Ликовна култура

Наставник ће током године, сваки пут када се укаже прилика, упућивати ученике на предмете које користе или виђају у свом окружењу (аутомобили, мобилни телефони, школски прибор, прибор за јело...), а чији изглед (дизајн) су осмислили уметници. Оно што је примарно је да ученици пореде свој и утисак других, да постепено уче да образлажу (својим речима) оно што им се свиђа или не свиђа, да разумеју и поштују чињеницу да свако може имати другачији естетски доживљај (који се, с временом, мења). Ученици имају слободу да у ликовном раду изразе оно што им је значајно, а што може бити везано и за неки удаљени простор. На пример, свој доживљај током боравка на селу, на мору, на планини... Ученици се међусобно упознају када говоре о свом ликовном раду (зашто су одабрали баш ту тему / мотив, шта им је било значајно да прикажу...), а то може бити прилика да у радовима вршњака уоче визуелне одлике простора који им је непознат. Када се ликовно изражавање повезује са вербалним наставник се ослања на упутство за реализацију програма предмета *српски језик*, односно *матерњи језик*. Појам *кретање* (киша, облаци, таласи, птице, инсекти, аутомобил, лифт, људи, кућни љубимци...) предложен је као подстицај за активности које ученицима омогућавају да самостално граде мрежу појмова. Наставник уобичајено подстиче ученике на размишљање техником асоцијација. Појмови које ученици самостално повезују са појмом кретања могу да се запишу на табли. На тај начин се долази до већег броја тема / мотива за ликовни рад, а сваки ученик бира тему / мотив који га највише мотивише да ствара. Кретање се може повезати са звуком, па је пожељно осмислити и часове који су интегрисани са часовима *музичке културе* и *физичког и здравственог васпитања*. Једна од могућности је игра у школском дворишту у којој ученици заузимају различите положаје и опцртавају бачене сенке. Ова игра повезује појмове кретање и сенка и може послужити као увод за разговор о извору светлости, о промени изгледа облика и бачене сенке облика у току дана. Треба имати у виду да акценат није на развијању научног мишљења, већ стваралачког. Када обликују разне врсте глина, ученици спонтано комбинују поступке *додавање* и *одузимање*, што је далеко лакше него обликовање само једним поступком. Обликовање само додавањем је предложено како би се подстакло развој ученика, нарочито развијање пажње. Наставник може прво да зада ученицима да заједно обликују једну скулптуру од глине (резултат није важан). Поступак *спајање* се примењује код обликовања разноврсним материјалом. Од ученика се очекује да размишљају, истражују, да се договарају и размењују идеје и искуства како би смислили како да ефикасно споје два или више материјала када обликују ликовни рад. Наставник води ове активности и, уколико је потребно, може да наведе начине спајања (лепком, везивањем, спајалицама, дечјом хефталицом, чачкалицама...), али ученик треба да одабере начин. Ради безбедности у саобраћају пожељно је ученицима указати на чињеницу да удаљени објекти делују мањи него што јесу. Ако се аутомобил креће ка нама, што је ближи делује све већи. У првом разреду ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом... Сложене приче у сликама (стрип, цртани филм) тумаче се на интегрисаним часовима предмета *ликовна култура* и *српски језик*, односно *матерњи језик*. Када је реч о графичким знацима (слово, цифра, нота) корисно је задати ученицима да украшавају одабрани знак. На тај начин се уведе у калиграфију и појмове које ће ближе упознати у старијим разредима. Игра Ледена краљица, као и пантомима су погодан увод у перформанс, који ће се радити и у наредним разредима.

Музичка култура

Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Методички приступ процесу слушања музике треба да буде усмерен на ученичкооткривање, тј. препознавање изражајних елемената. Ученици могу препознати изражајне елементе које им је наставник претходно представио и објаснио на начин сличан задатку који ће им потом поставити. У оквиру аналитичког слушања музике наставник пре пуштања композиције, ученицима задаје задатак да прво обрате пажњу на карактер слушаног примера и обавезно им понуди опције одговора, од којих је пар нетачно (омеђивање термина), попут: „борбени“, „смирени“, „разиграни“ карактер. Следећи задатак би био (пре слушања) да им усмери пажњу на везу између темпа и описаног карактера дела (опет уз понуђење опције одговора); у наредном слушању ће размишљати о избору инструмента, па мелодији и тд. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика, понављање и промена и сл.). Певање. Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за распевавање при чему посебно треба обратити пажњу на правилно држање тела, правилно дисање и дикцију. Рад на песми почиње демонстрацијом. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Наставник увек треба да инсистира на изражајном извођењу песме. Једноставни модели и наменске песме чији се почеци везују за боје служе за стварање звучног фонда и представљају основу за поставку музичке писмености (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). На овом нивоу моделе треба учити по слуху. У настави музичке културе пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара.

Свирање. Свирање пратње за бројалице, песме, игре на ритмичким дечијим инструментима.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- импровизацију игре/покрета на одређену музику,
- израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала,
- музичке импровизације,
- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст, илустрацију доживљаја музике, одабир познатог музичког у односу на литерарни садржај.

Физичко васпитање

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;

- подстицање ученика на самостално вежбање; учвршћивање правилног држања тела.

Усвајање моторичких вештина, остварује се кроз примену основних и проширених програмских садржаја примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.

Усвојене моторичке вештине треба да омогуће ученицима њихову примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се слична али лакша вежбања од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. Усаваршавање неких моторичких задатака је континуиран процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).

У раду са напреднијим ученицима реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности. Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних облика понашања у игри и др.

Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.

II, III и IV разред

Српски језик и књижевност

У 1. и 2. разреду у оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запајају језичке појаве без њиховог именовања, од 3. разреда у концентричним круговима и континуираним називима граматички садржаји изучавали постепено и селективно у складу са узрастом ученика. У 2. разреду поред уочавања речи које именују предмете и бића, уводи се и разликовање рода и броја код тих речи а у 3. разреду разликовање лица код глагола. У пару или мањим групама ученици подвлаче у тексту језичку појаву која се учи, уочавају шта је заједничко истој и својим речима дефинишу појаву. У вежбавају учено кроз различите језичке игре: *На слово, на слово, Каладонт, Дан-ноћ*, итд. Неке језичке игре предлажу и осмишљавају ученици. Знање се систематизује индивидуалном израдом *мапа ума* или графичким представљањем односа између језичких појава (рад у мањим групама). Наставник прати рад група и пружа помоћ где је потребно. Групе ученика са наставником процењују степен успешности свог рада.

Кроз учење *граматичких садржаја* истовремено се уче и увежбавају *правописна правила*. У мањим групама ученици откривају смисао правописних правила (нпр. због чега је потребно да се управни говор обележава наводницима, издваја од осталог текста), откривају и дефинишу својим речима правописно правило. Ученици постављају питања наставнику, а наставник их наводи да сами открију решење указујући на одређене аспекте и постављајући подпитања. Пишу краће текстове у којима ће применити учено правописно правило. Кроз међусобну интеракцију у мањим групама и интеракцију са наставником ученици уочавају и отклањају правописне грешке у својим радовима и радовима осталих ученика. Са ученицима се дискутује о томе шта су научили, колико су научили, шта им је остало нејасно, ученици процењују колико им је потребно још да увежбају примену правила и предлажу план за даље учење.

Кроз језичке игре и изговором брзалица ученици вежбају изговор свих сугласника и гласовних група у складу са језичком нормом. Правилан изговор гласова увежбава се и на настави других предмета, кад год се за то укаже потреба. Наставник изражајно чита текстове или пушта звучне записе као примере доброг читања или казивања, са ученицима тумачи непознате речи полазећи од искуства ученика или применом илустрација, поставља проблемска питања у вези текста, успоставља везе са искуством ученика постављајући одговарајућа питања, подстиче ученике да изразе своје ставове или недоумице о прочитаном. Подстиче, организује, усмерава дискусију о ликовима и идејама књижевног дела водећи рачуна да сви учесници у њој се с поштовањем опходе једни према другима.

Подстиче ученике да читају и пишу дневник читања. Са ученицима вреднује квалитет читања ученика (почетно читање, течно читање, изражајно читање) и похваљује напредак; а са учеником разговара о активностима које треба предузети да би квалитет читања био бољи.

Сарађује са школском библиотеком и локалном библиотеком. Са ученицима посећује школску и локалну библиотеку и разговара о прочитаним делима.

Ученик: чита, изражајно чита, чита у себи, усмерено чита, одговара на питања, поставља питања, изражава став о прочитаном, тражи појашњење онога што му није јасно, користи речник, ствара свој речник, раздваја битно од небитног, одређује редослед догађаја, успоставља везе између догађаја, тумачи понашање ликова, исказује идеје текста. Драматизује текстове, илуструје текстове, глуми, креира стрип, учествује у дебати, учествује у пројектима, прави PowerPoint презентације.

У учењу *лирских текстова* слушају се различите композиције по избору наставника или ученика, а затим ученици процењују која композиција најбоље дочарава осећања изражена у лирском делу, ученици илуструју песму или цртају стрип када је лирско-епско дело у питању. У учењу *епских текстова* примењују се стрип-метода, пројекти и групни рад. У учењу *драмских текстова* примењује се игра улога. Текстови по избору ученика се драматизују и изводе на бини, ученици су у улози редитеља, драматурга, сценаристе, глумца и костимографа.

У обради *народне књижевности и научно-популарних текстова*, а када је потребно и у обради уметничких текстова, ученици се подстичу да на основу усвојених знања из других предмета или искуства сместе дело у одређени историјски и географски контекст.

У обради *текстова по избору учитеља* примењује се поступак *Читањем и писањем до критичког мишљења*. Ученицима се чита део текста, а затим се разговара о делу текста и очекује се од ученика да предвиде даљи ток радње и дају своје мишљење и образложење зашто мисле да ће наставак бити такав. Наставник чита оригинални текст. Затим, ученици писмено у групи образлажу свој став о датој теми.

У мањим групама или у пару ученици повезују наслове прочитаних текстова сакњижевним родом или књижевном врстом и пишу образложење извршене класификације. Ученици процењују свој напредак у читању, разумевању текста, драматизовању и ликовном представљању дела. Ученици у групама представљају табеларно и кроз илустрације преглед књижевних и функционалних појмова.

Наставник са ученицима спонтано води разговоре у вези интересовања и искустава ученика ненаметљиво исправљајући грешке у говору ученика. Обрађени књижевни текстови се усмено или писмено препричавају: према постављеним питањима, према плану, сажето, са проширивањем, са изменом краја, са наставком. Ученик напамет казује одабране лирске текстове или делове лирског текста. Ученици пишу наративне и дескриптивне текстове, процењују успешност свог рада и радова других ученика на основу унапред договорених критеријума (одговор на тему, стил, правопис).

	Тема	Веза са предметом	Начин реализације
Тематско планирање	Годишња доба (јесен, зима, пролеће, лето)	Математика, свет око нас/природа и друштво, ликовна култура, музичка култура, здравствено васпитање, изборни предмети	На задату тему организују се различите активности у току дана. Повезују се садржи различитих наставних предмета и на тај начин се врши обједињавање различитих потребних знања. Активности се смењују у току неколико часова, целог дана или више дана – излази се из строгог оквира разредно-часовног система.
	Песме, приче, обичаји мога краја		
	Празници		

Енглески језик

- Усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеномчину;
- Поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
- Наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- Ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеномчину;
- Учионица постаје простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана удан.

Активности:

- Слушање и реаговање на команде наставника или сатраке
- Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама итд.)
- Мануалне активности (сецкање, бојење, прављење предмета од глиномала или сланог теста; израда постера за учионицу или родитеље)
- Вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике којима недостају)
- Игре
- Певање у групи
- Решавање *текућих проблема* у разреду, тј. договори и мини-пројекти
- Игра по улогама (симулација)
- Цртање поддиктату
- Превођење исказа у гест и геста исказ
- Повезивање звучног материјала са илустрацијом
- Заједничко прављење илустрованих материјала (албум фотографија одељења са излета или прослава, извештај/план недељних активности са излета или дружења исл.)

Темагско планирање	Тема	Веза са предметом	Начин реализације
	Моји другови	Свет око нас, природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, математика, грађанско васпитање	Остварује се холистички приступ кроз обраду теме са становишта различитих области. Усклађују се и обједињују активности појединих наставних предмета о одређује време за њихову реализацију.
	Град		
	Годишња доба		
	Временске прилике		
	Бројеви и рачунање		
	Празници		

Математика

Блок бројева до 100 формира се као збирови десетица и јединица. После обраде операција сабирања и одузимања, уводе се операције множења и дељења. У свим случајевима користимо принцип очигледности посматрања. На основу слика, графикана, апликација, видео презентација записују се одређени примери. Путем истраживачких задатака, самостално, у пару, групи уочавају правило замена места сабирака и чинилаца. На сликовит начин представити ученицима таблицу множења редоследом 2, 10, 5, 3, 4, 6, 7, 8, 9 са посебним нагласком на множење бројем 0 и 1. По истом принципу подстаћи ученике да разумеју и разликују значење речи за толико већи и толико пута већи број, схвате правила здруживања чинилаца, множења збира и разлике, зависност производа од промене чинилаца и сталност производа. Практичним активностима наставника и ученика (поделом јабуке, чоколаде, погаче..., на два једнака дела) приказати, показати, објаснити половину целог, четвртину... Кроз разноврсне примере, слике, апликације, видео презентације, увести знак за операцију дељења (:), усвојити и запамтити термине дељеник, делилац и количник. Разумевање и разликовање значења речи за толико мањи и толико пута мањи бројевидокрозконкретнепримере, као и усвајање правила дељења збира и разлике бројем, зависност количника од промене дељеника/делиоца и сталност количника. На исти начин ученици уочавају могућност дељења двоцифрених, троцифрених и вишецифрених бројева, примењују правила дељивости и уочавају да се мањи број не може поделити већим и он представља остатак при дељењу. Кроз вршњачко учење, видео презентације, употребу ИКТ-а, занимљиве, логичке, сложене текстуалне задатке, истраживачким радом (самостално, у пару, групи) оспособити ученике да примењују операције множења и дељења у скупу \mathbb{N}_0 у свакодневном животу.

Користећи квадратич, линију, слово као ознаку за скривени број једнакости ($a + 9 = 15$), на основу претходно стечених знања, ученици истражујући на различитим примерима самостално откривају непознати сабирак, умањеник, умањилац, чинилац, дељеник или делилац уз константну интеракцију ученик- наставник и ученик-ученик. Затим ученицима представити појам једначине као и правила за израчунавање непознатог броја. Кроз различите примере упоређивања једначине облика ($a + 9 = 15$) и неједначине ($a + 9 < 15, a + 9 > 15$) ученици самостално долазе до закључка да једначина има једно решење, а неједначина више решења (скуп).

Кроз самостално решавање задатака, претраживање интернета и школске библиотеке, критичко размишљање и доношење закључака, презентацију припремљених садржаја, испитивањем проблемских ситуација, прављењем паноа, аргументованим и конструктивним радом, ученици развијају свест о утицају математике на културу, науку и технолошки развој друштва и у складу са тим делују, примењујући стечена знања у животу. На основу претходних искустава учити различите односе међу предметима (горе-доле, изнад-испод, уз-низ, лево-десно, напред-између-назад, веће-мање, шире-уже, више-ниже). Приказивањем модела, уочавањем, цртањем (на квадратној мрежи, лењиром, шестаром), бојењем, спајањем делова, прављењем модела, упоређивањем, процењивањем ученици се упознају са геометријским фигурама и телима као и кроз презентације и ИКТ, вршњачко учење, проблемске ситуације, амбијентално учење, огледе, организовање изложби, посете, самостално закључивање, осмишљавањем, планирањем, ученици развијају креативност, критичко мишљење испособност да успешно примењују стечена знања у животу. Слободним процењивањем (одокативно), мерењем предмета из околине (канапом-дужину учионице, ходника и дворишта, кораком-растојање између клупа, два дрвета, стопом-ширину врата, лактом-дужину стола, табле, ширину прозора, шаком-дужину књиге, свеске, пернице) и приказивањем различитих модела метра формирати појам дужине и метра као основне јединице за дужину. По истој принципу обрадити мере и мерне јединице за: површину, запремину, масу, време, као и новчане вредности, прављењем модела, кроз проблемске ситуације, кроз друштвене игре, квизове, презентације, уочавањем, закључивањем, повезивањем чињеница, вршњачким учењем, тематским посетама ученици долазе до нових сазнања и примењују стечена знања у конкретним ситуацијама.

	Тема	Веза са предметом	Начин реализације
Тематско планирање	Деца воле рачунаре	Српски језик, свет око нас, ликовна и музичка култура, физичко васпитање	Ученик обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима, слаже и разлаже фигуре које се састоје од различитих облика, уочава правила и одређује следећи члан започетог низа, користи материјал и прибор у складу са инструкцијама
	Мерење и мере	Српски језик, свет око нас, ликовна и музичка култура, физичко васпитање, рука у тесту, народна традиција	Мерење дужине, ширине, висине учионице, клупе. Прављење модела метра, решавање проблемских задатака, пресипањем и одливањем течности у различите судове, одређивање запремине, површине, прављење сата и календара, ленте времена и сналажење на њима, цртањем помоћу шестара, лењира, симулација продавнице са употребом новчаних апоена... Скок удаљ, скок увис, трчање (20 метара, 30 метара). Прављење пешчаног сата, сунчаног сата, одређивање трајања тона и дужине песме. Писање, читање извештаја.
	Геометријска тела и фигуре	Српски језик, свет око нас, ликовна култура	Уочавање различитих геометријских тела у непосредном окружењу, моделирање и прављење различитих геометријских тела од теста, глинамола, сламчица, пластелина. Цртање и препознавање различитих геометријских фигура и тела на рачунару, цртање и бојење предмета од различитих геометријских фигура (робот, брод, камин) описивање геометријских тела. Писање песама.

Свет око нас/ Природа и друштво

Путем истраживачких задатака (ученик планира и организује начин на који ће доћи до решавања постављених задатака), посматрања (школско довориште, станиште, биљке, животиње, ботаничка башта, парк, шума, Авала, Кошутњак), сакупљања (прављење албума у тимовима, модела, хербаријума...), праћења и бележења (графички прикази – цртежи, електронски прикази, записивање, прављење симбола) долазе до сазнања и уочавања повезаности живе и неживе природе. Посматрањем и сакупљањем (разни материјали) уочавају особине и промене материјала, експериментима (проучавање растворљивости, хлађења, загревања, електрицитета и магнетизма), бележењем и записивањем (вођење дневника) и представљањем практичног рада кроз PowerPoint презентацију, којим објашњавају промене материјала у свом окружењу.

Подстицање ученика за активности у оквиру мини пројеката (заштита животнесредине, обновљиви и необновљиви природни ресурси, угрожене врсте), сакупљање (рециклажа), описивање (ликовно изражавање), представе. Истраживачким задацима (упознавањем пута од куће до школе и учењем саобраћајних правила у циљу безбедности, ученици заједнички траже излаз из тешкоће). Доношењем играчака и међусобно постављање задатака на основу задате теме гурање, вучење, подизање.

Праћење и бележење (како организовати време), експерименти (рад по групама – групе добијају различите задатке – облик и величина тела, материјали, подлога, средина, јачина деловања и ученици праве различите облике, облажу их различитим материјалима, потом сами организују експерименте којима доказују шта све утиче на кретање тела; 4 групе/4 годишња доба и ученици доносе предмете којикарактеришу одређеног годишњег доба, минипројекат (унутар група раде мини пројекат о представљању годишњег доба); сакупљање,

праћење, бележење и експеримент (на разне начине долазе до закључака о праволинијском кретању, кружном кретању, кретању тела на опрузи, водећи их кроз питања и користећи дидактичке материјале жицу, гумицу, затегнуту кожу долазе до закључака како се производи звук).

Израда мини пројеката на нивоу мањих група где ученици добијају задатак да користећи ИКТ објасне другима какав је рељеф у Србији, воде, саобраћанице, границе – израда модела; ученици врше самоусмеравање на основу датих упутстава за рад по групама; практиковање и стварање (израда часовника, календара, израда и попуњавање немих карти); играње (пронађи благо уз помоћ компаса, читање мапа); стварање (креативно осмишљавање саобраћајнице у учионици); посматрање, бележење и вођење дневника (оближење шуме, ливаде, одлазак до језера); експериментисање у простору (одлазак на рекреативну наставу и коришћење мапа, употреба легенде, тј. учртавање симбола у неме карте).

Сакупљање (ученици сакупљају фотографије породице, спортских екипа... и прикупљају информације о истим); бележење (мера заштите и унапређивање односа у групи и међу групама – недеље дружења, тајни пријатељ, међусобне посете); процењивање (самостална израда правилника понашања у одељењу, кући, саобраћају и насељу); праћење (вођење дневника о поштовању правила); истраживање (израда есеја о различитим људским делатностима; посета занатлијама у месту, организовање трибине са родитељима интересантних и необичних занимања, интервју ученика са њима и израда ПП презентације по групама); сакупљање (прикупљање фотографија села и града – одељењски албум); истраживање ван учионице (упознавање сеоског домаћинства); одлазак и посматрање (оближење ливаде, шуме – дискусија и ликовно изражавање); практиковање и играње (игре која укључују правила понашања у саобраћају и попуњавање теста – повратна информација).

Праћење и бележење (израда мини пројекта Србија моја домовина – ученици одређују појам државе, основне одреднице и њено географско - стратешко лоцирање у простору, на карти, глобусу; развијају осећај припадности без обзира на разноврсну мултиетничку и мултинационалну структуру, присуствовање манифестацији Радост Европе); посматрање и бележење (посета парламенту); сакупљање (прикупљање информација користећи ИКТ технологију о броју, густини, структури становништва); практиковање (прављење модела рељефа); посматрање и бележење (вођење дневника о врстама рељефа и климатским условима, посете резервату Засавица, Авали, Ади Циганлији, Златибору, Копаонику, Маљену, Палићком језеру, Ђердапском језеру); презентовање (израда плаката кроз представљање бања Србије); практиковање (израда одељењских временских ленти и представљање важних историјских догађаја – групна израда; посматрање (гледање историјских филмова Монархија кроз векове – Бој на Косову, Орлови рано лете, Хајдуци и други инсерти.); сакупљање (ученици прикупљају фотографије, чланке, инсерте из филмова, текстове из старих уџбеника о начину животу некада и сада – презентација); интервју (разговори са бакама и декама о вађним историјским догађајима, појавама и личностима); презентације (анализа интервјуа и презентација истих), посматрање и бележење (посете Белом двору, Старом двору, Калемегдану, Смедеревска тврђава, Историјски музеј, Педагошки музеј, Музеј Вука и Доситеја, етно села, Железничком музеју, Музеју аутомобила, ПТТ музеју, Орашац... Након посета ПП презентације и представљање наученог); презентовање (представљање лозе Немањића кроз групни облик рада).

Темагско планирање	Тема	Веза са предметом	Начин реализације
	Материјали	Српски језик, математика, ликовна култура	Преобликовање предмета од различитих материјала, вајање од пластелина и глине, прављење геометријских фигура и тела од папира, глине, картона, стиропора, експерименти о растворљивости материјала, хлађењу и загревању, вођење дневника о експериментима.
	Кретање	Српски језик, ликовна култура, музичка култура, математика	Коришћење плана града, мапе насеља, исцртавање мапа и прављење саобраћајних знака, писање песама о саобраћају и прављење аранжмана, решавање текстуалних задатака, експерименти о томе шта свеутиче на кретање тела.
	Здрава храна	Српски језик, музичка култура, ликовна култура	Користи драмски текст, песме, приче са тематиком здраве хране, пева песме по слуху, понаша се тако да не угрожава биљке и животиње; схвата значај коришћења воћа у исхрани; правилно се понаша за столом; одржава личну хигијену.
	Годишња доба	Српски језик, музичка култура, ликовна култура	Усмено описују ствари из непосредног окружења, проналазе адекватне књижевне текстове, певају по слуху уз адекватне покрете, цртају на различитим подлогама, обликује фигуре од различитих материјала.
	Наша прошлост	Српски језик, ликовна култура, музичка култура, физичковаспитање, народна традиција	Ученици истражују о својим прецима и пишу састав о неком од својих предака; праве породично стабло, доносе фотографије и причају о прецима, користећи различите изворе информација изучавају живот и рад у различитим периодима, на временској ленти бележе одређени период; израђује паное; играју се игре које су се играли наши преци: ластиш, пиљци;

Ликовна култура

Подстицати ученике да гледају и уочавају природу али и урбану околину око себе како би самостално дошли до сазнања шта је цело, а шта је део нечега неког предмета, шта је високо а шта ниско, шта је светло или тамно, додиром меко-тврдо, глатко-храпаво и сл. Ученици ће за своје задатке користити технике цртања графитном оловком, технике темпере, акварела и воштаног пастела. Разговарати са ученицима о простору, шта је лево шта је десно, горе, доле, на пример, птице су горе, ми се налазимо доле. Шта видимо да се налази горе када смо у затвореном простору. Шта видимо горе и доле када смо на улици, аутобуској станици, шта је лево, а шта десно, и да ли бисмо то што видимо могли и да нацртамо, насликамо или да урадимо глином, или можда неким другим материјалом. И овај задатак може да се реши цртачком, сликарском и вајарском техником.

Са ученицима треба разговарати о цртаним филмовима и стрипу како би се развијао критички однос према њима, јер нису сви цртани филмови који деца гледају за децу. Уз елементарно објашњење техника цртања (око 25 цртежа у секунди цртаног филма и стрипа), треба им предложити да сами на површини папира слободном руком извуку правоугаонике и да у тим правоугаоницима у низу цртежом испричају неки свој садржај-причу у вези са личним доживљајем. Цртачке, сликарске технике, а могу се користити и вајарске технике у смислу сачињавања неких фигура којима ће ученици саопштити неку анимацију, то могу бити цртежи у низу, ученици могу да сачињавају и мрље у низу, које могу настати сасвим спонтано у дечјем раду. С једне стране, може се поћи од текста, а са друге може се кренути од мрља које би начинили на неком већем формату папира па их касније сећи, колажирати у низу. Гледајућимрље које се налазе у низу, могу сачинити неку своју нову причу. У појам светлост и сенка ученике уводимо тако што одредметимо сенку помоћу природне светлости (нпр. сунчан дан, облик и дужина сенке неког предмета па и самог детета које је осветљено природном светлошћу) и помоћу вештачке светлости (Графоскоп усмерен према групи ученика уз у позадини постављен натрон папир или пак-папир. Појавиће се сенке које могу бити опцртане, преклопљене па касније од стране ученика пастелним бојама попуњене). Овакав рад може да се ради са целим одељењем, може са групом, али и појединачно. На фотокопијама или репродукцијама грађевинских објеката или споменика културе ученици могу да опцртавају осветљене делове објеката али и оне делове који су у сенци. На тај начин ученицима постепено доводимо до вести културно-уметничко наслеђе. Користе се комбинована техника, цртачке технике, сликарске и вајарске, као и дидактичка средства-репродукције уметничких дела или фотокопије неких објеката. Наводити ученике на тактилни опажај, на опажај путем додира. Захваљујући тим искуствима, ученику ће касније бити довољно да визуелно препознаје карактеристике предмета.

Користимо цртачке, сликарске, вајарске технике.

Дизајн - ученике доводимо до свести да су све те предмете које употребљавамо сачинили неки људи који се баве дизајном. Дизајн поред ликовних вредности, собом носи и сазнања о корисности и прилагођености тих предмета за њихово што боље и лакше коришћење. У пракси се показало да и ученици са задовољством могу да сачине неке предмете. На пример, на белим мајицама могу воштаним пастелима да цртају цртеже по својој жељи, које касније са весељем могу да обуку, јер су и сами нешто сачинили. На кошуљама могу да лепе, по принципу колажа, комадиће крпица и у коначном исходу, сами су се појавили као пројектанти употребних предмета. Користе се цртачке, сликарске технике, технике колажа и комбиноване технике. Све шта човек чини, има карактер везивања. Зидане као везивање, лепљење као везивање, закивање као везивање, варење као везивање, ткање као везивање, шивење као везивање... У природи је то рашћење, на пример лист на грани није везан, он је израстао итд. Битно је наводити ученике да опажају такве појаве у непосредној околини, а оно што треба да учине, нпр. проширати два облика свеже глине, везивати глину саргијом, канапом и томе слично. Вајарске и комбиноване технике. Глина, канап, тканина, мека жица, штапићи обрађени и необрађени и сл.

Ученици опажају кретања лишћа на дрвећу (бреза, платан, шљива, храст и све што чини њихово окружење у природи). Као супротност кретању, треба их наводити да опажају статичне облике у природи, нпр. кућу, школу, аутобуску станицу. Ученици представљају кретање на часу ликовног тако што цртају геометријске моделе, затим их секу, нижу на канап, па кад све то окаче на положени штап у простору десиче се неко кретање. Комбинована техника, цртачке и сликарске технике. Папир, маказе, дрвени штапићи, лепак, канап,конач, конструкција старих кишобрана.

У циљу континуитета сазнање о појму светлости треба наставити са играма светла и сенке ослањајући се на садржаје које су ученици учили у првом разреду. То је учињено због обиља могућности креативног трагања и ученика и наставника с једне стране, а с друге, утемељивања знања о значају светлости у природи као једног од значајних услова живота. Организовати позориште сенки. Комбинована техника, цртачке технике, сликарске и вајарске технике.

Користећи цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике, ученици израђују маске, костиме и организују сцену. Томе претходи посета позоришту и упознавање са елементима који су потребни за извођење једне представе. Меке оловке, темпера боје, глина, пластелин, папир, картон, разни други материјали.

Писање ћириличких и латиничких слова. Повезивање слова у речи. Повлачење уских, косих, правих и положених линија. Повлачење отворених и затворених линија. Писање слова упоредо са учењем абецеде. Посета Народној библиотеци и упознавање са старим рукописима.

Свугде у нашој околини можемо уочити контраст. На пример, природни и вештачки облици. Ноћ, дан, једнобојан, вишебојан, обрађен, необрађен, прав, крив, светло, сенка и сл. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.

Један од начина за учениково креативно стварање је да на свом папиру наслика неколико мрља, па тек онда, у некој од наредних фаза, да тражимо повезивање тих мрља у неки његов знак, када он може имати своје тумачење нечега, само њему својственог. Не морају то само да буду мрље, то могу бити тачке, линије и неки други облици, од било ког материјала, од којих се може поћи у свет промишљања са ознаком самосвојне ученикове креативности. Цртање, сликање, вајање, комбиноване технике.

Учитељ може питати ученика о чему размишља када кажемо дрво. Сваки ученик ће имати своју причу о том појму. Или, на пример, ако нађемонеку стару фотографију, можемо питати о чему размишљају док гледају у фотографију. Ако прочитамо неки текст, примерен узрасним могућностима ученика, који такође, може да буде повод за разговор, и појединачна тумачења и решења ученика у ликовном раду, већ смо нешто успели. Успели смо, прво у различитостима тема, а задржаћемо и даље наш захтев, да поред трагања за добрим процесима рада, имамо и примерене резултате у свим ликовним техникама. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.

Ученици треба да дођу до једног нивоа информација образовног карактера, али не сме да се пропусти прилика да они и сами покушају комуникацију путем ликовних решења у виду плаката. Таква решења, после једне озбиљне припреме у дијалогу са ученицима, могу да буду остварена у свим предвиђеним ликовним техникама, а у складу са узрасним могућностима ученика. Повезујући знања из разних области, може да се разговара са ученицима о препознавању карактеристика инсеката, животиња, као и професија људи у одговарајућем социо-културном миљеу. Ученици сами, на примеру, могу да кажу да су и, мимо школе, научили како могу препознати поштара, лекара, милиционера или можда неко друго лице зависно од униформе коју носи, или предмета којим се баве. Зато ће бити значајно да у некој од расположивих ликовних техника, симболично изразе професију или карактеристику неке животиње, односно инсекта, да би на основу тих карактеристика сви они који гледају одређени цртеж или слику, могли препознати поруку коју им шаље неки појединац.

Уз сваку од целина програма показати неко од уметничких дела или споменика културе, као и предмете етно-културе која се односе на средину у којој ученици живе.

	Тема	Веза са предметом	Начин реализације
Темагско планирање	Познати српски сликари и њихова дела	Српски језик Природа и друштво Слободне активности	Сакупљање фотографија, прикупљање текстова који говоре о животу и раду познатих српских сликара, израда презентације, гледање видео материјала

Музичка култура

Пре обраде песме пожељно је да се исприча прича чији је садржај у вези са текстом, како би се пробудило интересовање за песму, а самим тим и развила учениковамашта. На почетку године требало би дати лакше примере за обраду, а на крају теже, како би ученици лакше схватили и усвојили нове композиције, а самим тим постали сигурни у своје могућности. У музичкој настави за трајно усвајање знања веома је значајан принцип доживљаја. Када је песма усвојена и, уколико то задовољава текст научену песму треба: драматизовати, слободно импровизовати покретима, ликовно изразити, пратити ритмичким инструментима.

Свирање је доградња певању и постоје оправдани разлози за постојање те активности. Ученици најпре свирају на дечјим ритмичким инструментима (бубањ, звечке, штапићи, триангл, чинели), а затим од трећег разреда на мелодијским инструментима Орфовог инструментарија. Слушање вокално – инструменталних композиција за децу и кратких инструменталних композиција различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких игара. Слушање народних песама и игара. Ритмичким и звучним ефектима креирати једноставне пратње за бројалице, песме, приче, стихове, музичке игре, користећи притом различите изворе звука (глас, тело, Орфов инструментаријум). Креирање покрета уз музику коју певају или слушају ученици.

Смишљање музичких питања и одговора, ритмичка допуњаљка, мелодијска допуњаљка са потписаним текстом, мелодијска допуњаљка. Импровизовање дијалога на мелодијским инструментима Орфовог инструментарија.

Физичко васпитање

У циљу развијања физичких способности - снаге, брзине, издржљивости, прецизности, гибљивости и покретљивости, на свим часовима, ванчасовним и ваншколским облицима рада, спроводи се низ поступака (метода) и облика рада путем којих се постижу оптималне вредности ових способности, као основ за успешно стицање моторичких знања, умења, навика и формирања правилног држањатеља. Програм за развијање физичких способности сачињава наставник. Овај програм се изводи у припремном делу часа, као вежбе обликовања, фронтално, са свим ученицима истовремено, које утичу на општу физиолошку и емоционалну припрему за вежбање и, пре свега, на својство покретљивости, као једне од функционалних својстава апарата за кретање. У току рада, наставник треба да постепено усмерава ученике на самостално извођење ових вежби као научених, како би његова пажња била усмерена на исправљање грешака у извођењу тих задатака и како би их успешније припремао да вежбање користе и у слободно време. Такође, у овом делу часа могу се користити и вежбе, које као делови биомеханичке структуре главног задатка, служе за обуку и увежбавање конкретног програмског задатка. Касније програм треба да буде у функцији развијања, пре свега, снаге, брзине и издржљивости и у том циљу примењују се одговарајуће методе.

У I и II разреду, програмски садржаји се односе на кретања локомоторног карактера (ходања, трчања, скакања, пењања, пузања и вишења), затим манипулативног карактера (хватања, ношења и додавања предмета и реквизита) и динамичку и статичку равнотежу. Већина ових садржаја, као природни облици кретања, чине основ за изведена, по биомеханичкој структури конвенционалног карактера и, приликом њихове реализације, мора се водити рачуна о избору специфичних методских поступака обучавања, како би се ученици, усвајањем ових основних кретања, припремили за савладавање сложенијих програмских задатака.

Веронаука

Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид то како изгледају предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже.

Реализација програма требало би да се одвија у складу са принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно.

Квалитет наставе сепостиже када сенаставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава.

Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспонованја наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика.

У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.

Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Грађанско васпитање

Помагање ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање, да обогате своју личност и сазнање. Организовање активности дописивања, прикупљања помоћи, игра улога, пројеката. Као активност може се вршити анализа случаја. Ученици могу прибегавати дискусији, расправи, преговарању, дијалогу, интервјуу. Кроз цртање и размену ученици артикулишу своје потребе. Осећања могу да препознају на основу покрета и израза лица. Могу се користити игре асоцијација, симболички прикази осећања, евоцирање извора осећања. Упознавање са Конвенцијом о правима детета. Ученици евоцирају ситуације у циљу бољег разумевања истих. Кроз цртање, размену и драматизацију ученици уче о видовима понашања који их могу ојачати или ослабити. Кроз игру могу јасно да артикулишу захтеве у вези са оним што би променили у школи. Кроз демонстрирање ефеката разлика у гледању и примању порука ученици уочавају изворе неспоразума, као и за истицање ефеката нејасног изражавања. Кроз игру улога и игру маште могу уочити ефекте негативних порука. Употребом технике активног слушања могу побољшати међусобну комуникацију. Примена „жирафећих ушију“ (осећајног слушања) у ситуацијама се саговорник изражава насилно. Заједничко осмишљавање и састављање правила понашања. Осмишљавање активности уколико се правила крше и уколико се правила поштују. Јасно истицање прописаних правила. Допуњавање правила или измене правила. Јачање демократског односа у групи, одељењу и у школи може се одвијати кроз симулирање доношења одлука, симулирање међукултуралних односа. Драматизација, игра улога из прича, игре опуштања, олуја идеја су такође применљиви у оквиру оснаживања демократских односа. Подстицати код ученика оне стилове понашања којима штите дечја/људска права. Користити

Буквар дечијих права. Организовање игре улога из прича и игре опуштања. Размена мишљења о правима и одговорности, као и о томе како превазићи сукобе. Размена о слободи избора у одлучивању, као и о томе чему правила, како настају, као и о последицама њиховог кршења. Планирање акције којом ће побољшати простор у коме бораве.

Други циклус

Српски језик и књижевност

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица тема пријатељство: Нушићеви Хајдуци – Твенони Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина – Кишов Дечак и пас – Раичковићево Велико двориште – Господар лопова К. Функе; социјални мотиви и проблеми у одрастању: Кишов Дечак и пас – Цанкарова Десетица – Г. Олујић, Село изнад облака – Коларовљев роман Аги и Ема – Глишићева Прва бразда; родољубље: Душан Васиљев, Домовина или Алекса Шантић, Моја отаџбина – народне епске песме о Немањићима и Мрњавчевићима; савремено детињство: Трајковићева песма Кад књиге буду у моди – роман Аги и Ема – Г. Олујић Црвена жаба; детињство у прошлости: Нушићеви Хајдуци – Твенони Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина – Миланковићеве Успомене, доживљаји, сазнања – Кишов Дечак и пас – Раичковићево Велико двориште – Ђоковићев Поход на Мјесец – Глишићева Прва бразда; детињство великих научника и писаца: о Николи Тесли – Миланковићеве Успомене, доживљаји, сазнања; љубав према науци и књижевности: Д. Обрадовић, О љубави према науци (по потреби прилагодити узрасту ученика) – Алексићеве приче Музика тражи уши или Кога се тиче како живе приче – Миланковићеве Успомене, доживљаји, сазнања – Трајковићева песма Кад књиге буду у моди; описивање: Илићево Зимско јутро – Данојлићева Шљива – Андрићеве Мостови – Сребрне плесачице Д. Максимовић – Путовање у путопис В. Огњеновић; обрада портрета: Чича Јордан – Миона – хајдуци – хобит Билбо Багинс – бака Ема – Том Сојер / Хаклбери Фин – Шипио; хумор и пародија: Еро с онога свијета – Нушићеви Хајдуци – Радовићев Капетан Џон Пиплфокс; митологија: митолошке народне лирске песме – Ршумовићева обрада грчких митова у књизи Ујдурме и зврчке из античке Грчке; авантуре: Дефоов Робинсон Крусо – проза М. Петровића Аласа о гусарима, пиратима и путовању на „Робинсоново“ острво – Радовићев Капетан Џон Пиплфокс – Твенони Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина. Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје предмета природа и друштво за 3. и 4. разред (пример: приликом обраде преткосовских песама у уводном делу часа или приликом мотивације, ученике треба подсетити на оно што су учили о Немањићима и Мрњавчевићима из овог предмета...).

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни

ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност.

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава графичка (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ђ; велико и мало латиничко Т, велико Г, С, Ш итд.).

Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима (именице време, раме, теме и сл. у генитиву једнине и номинативу множине немају акценат на истом слогу итд.); реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом итд. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акценатован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације. текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Исто тако, обрада књижевног текста и рад на граматици и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје који доприносе неговању културе усменог и писменог изражавања.

Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби.

Када су у питању домаћи задаци, препоручује се да се четири задатка пишу ћирилицом, а четири латиницом (наизменично). Годишње се ради четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, а два исправка латиницом.

Наставник изражајно чита текстове, поставља проблемска питања у вези са текстом, успоставља везе са искуством ученика постављајући одговарајућа питања, подстиче ученике да изразе своје ставове или недоумице о прочитаном. Подстиче, организује, усмерава дискусију о ликовима и идејама књижевног дела.

Подстиче ученике да читају и пишу дневник читања.

Сарађује са школском библиотеком и локалном библиотеком. Са ученицима посећује школску и локалну библиотеку и разговара о прочитаним делима.

Ученик: изражајно чита, одговара на питања, поставља питања, изражава став о прочитаном делу, раздваја битно од небитног, одређује редослед догађаја, успоставља везе између догађаја, тумачи понашање ликова, исказује идеје текста. Драматизује текстове, илуструје текстове, глуми, учествује у дебати, учествује у пројектима, прави презентације.

У тумачењу *лирских текстова* слушају се различите композиције по избору наставника или ученика, а затим ученици процењују која композиција најбоље дочарава осећања изражена у лирском делу; ученици илуструју песму.

У тумачењу *епских текстова* примењују се рад у пару и групни рад.

У тумачењу *драмских текстова* примењује се игра улога. Текстови по избору ученика се драматизују и изводе на бини, ученици су у улози редитеља, драматурга, сценаристе, глумца и костимографа.

У обради народне књижевности и научнопопуларних текстова, а када је потребно и у обради уметничких текстова, ученици се подстичу да на основу усвојених знања из других предмета или искуства сместе дело у одређени историјски и географски контекст и да прикажу изабране аспекте дела прављењем пп-презентација. У мањим групама или у пару ученици повезују наслове прочитаних текстова са књижевним родом и књижевном врстом и умеју да дају образложење класификације. Ученици процењују свој напредак у читању, разумевању текста и драматизовању дела.

Ученици у групама представљају табеларно и кроз илустрације преглед књижевних и функционалних појмова. Методе којима се остварују општепредметне и специфичне компетенције: посматрање, слушање, приповедање, описивање, читање усклађено с природом различитих текстуалних жанрова, писање различитих облика текстова, вредновање, коришћење различитих извора информација, истраживање (рад на тексту), стварање, презентовање, израда панорама и powerpoint презентација, прикупљање података, анализа, синтеза, размењивање, критичко процењивање, заузимање става, повезивање са свакодневним животом, примена и коришћење ИКТ технологије. Посветити потребну пажњу ученицима који спорије напредују као и ученицима који раде по ИОП-у. У пару или мањим групама ученици подвлаче у тексту језичку појаву која се учи, уочавају шта је заједничко истој и својим речима дефинишу појаву. Увежбавају учено кроз различите језичке игре: „Асоцијације“ итд. Наставник прати рад група и пружа помоћ где је потребно. Групе ученика са наставником процењују степен успешности свог рада.

Кроз учење граматичких садржаја истовремено се уче и увежбавају правописна правила. У мањим групама ученици откривају смисао правописних правила, откривају и дефинишу својим речима правописно правило. Ученици постављају питања наставнику, а наставник их наводи да сами открију решење указујући на битне аспекте језичке појаве. Пишу краће текстове у којима ће применити учено правописно правило. Кроз међусобну интеракцију у мањим групама и интеракцију са наставником, ученици уочавају и отклањају правописне грешке у својим радовима и радовима осталих ученика. Са ученицима се дискутује о томе шта су научили, колико су научили, шта им је остало нејасно. Наставник са ученицима спонтано води разговоре у вези са темом, исправљајући грешке у говору ученика.

Ученици на задату тему говоре сажето и према плану.

Ученик напамет казује одабране лирске текстове или делове лирског текста. Ученици пишу наративне и дескриптивне текстове, процењују успешност свог рада и радова других ученика на основу унапред договорених критеријума (одговор на тему, стил, правопис). Организовање активне, стваралачке, проблемске и креативне наставе, уз одговарајуће стручне, обавештајне и логичке методе. Компаративни и аналитичко-синтетички приступ остварењу програмских садржаја. Оперативно планирање за сваки наставни час комбиновати различите облике рада (фронтални, групни, индивидуални), као и методе (монологска, дијалогска, рад на тексту, писани радови, демонстрација, практичан рад, истраживачки рад, решавање проблема-хериустички приступ и др.) како би подстакли радозналост и интересовање ученика. Прецизним упутствима усмеравати рад ученика и подржавати их у самосталном истраживачком раду.

Упућивати их да користе додатне изворе информација (часописе, стручне књиге, речнике, интернет...).

Подстицати ученике да у свакодневном животу примењују научено поштују књижевнојезичку норму.

Енглески језик

Током часа се динамично смењују технике / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

"Превођење" исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Увођење дечије књижевности и транспоноване у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

Слушање: активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста. Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни.

Читање: Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства

Писање: Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Говор: монолошко излагање и интеракција.

Предвиђени садржаји се реализују коришћењем комбинованог метода и разноврсних техника, приступа, облика рада и наставних средстава. Акцент је на активној улози ученика у процесу усвајања знања и развијања вештина. Примењује се тимски рад.

Ученици се оспособљавају за самосталан рад (учење кроз прикупљање и селекцију информација, закључивање, резоновање, испољавање иницијативе, одлучивање и примену најпогоднијих техника учења).

Ученици се усмеравају на ефикасно и ефективно коришћење извора знања и информација (литературе, медија, средстава информационо-комуникативне технологије, културно- уметничких догађаја, скупа...).

Процес учења се одвија кроз корисне и занимљиве активности, као што су: израда мини пројектата, истраживачки рад, новинарски рад, драматизације, квизови, игре и сл., као и часови ван учионице. Примењује се тематска настава. Задаци и активности прилагођавају се индивидуалним карактеристикама ученика.

Ученици се укључују у акциона истраживања чији је циљ провера и побољшање квалитета наставе.

Ликовна култура

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима).

Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе.

Садржаји нису прописани, како би се избегло нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

Настава ликовне културе је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери“, а наставник је „купац“ који наручује производ и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...).

Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности.

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима).

Настава *ликовне културе* је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности.

Настава предмета *ликовна култура* има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама.

Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери“, а наставник је „купац“ који наручује производ и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...).

Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора.

Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђно је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима.

Имајући у виду да су ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се повлаче кроз рекламе, игрице, музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета *информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање или веронаука*, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање.

Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације, установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије. Ови садржаји се планирају у корелацији са садржајима предмета *историја и музичка култура*, а могу да се обраде кроз интегрисану наставу, пројектне задатке, играње улога.

Музичка култура

У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву је данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за пети разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немужичким аспектима праисторије и антике на детаљнији и специфичнији начин. Информације о првим музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада.

Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна тачка за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (ударалке, дувачки и жичани). Посебан фокус је на инструментима из групе ударалки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. Информације треба да буду сведене и усмерене на настанак, првобитан облик и развој, као и основне карактеристике, изражајне могућности и примену ритмичких и мелодијских ударалки.

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе, а не фактографским набрајањем података. У томе, као и у примени знања из ове области, могу помоћи и доступне ИКТ апликације. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.).

У контексту праисторије и антике, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела – описати специфичност одређених елемената музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене.

Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног.

Певање Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Ученике не треба потцењивати у смислу поједностављеног литерарног и музичког садржаја. Што је музичко дело квалитетније, то је већи потенцијал природне позваности ученика да учествује у музичком догађају.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за правилно дисање и распевавање. Посебно треба обратити пажњу на правилну дикцију. Рад на песми почиње фрагментима. У току рада треба указати на грешке, исправити их колико је то могуће, па тек на крају извести композицију у целини. Наставник треба да узме у обзир гласовне могућности ученика преодабира песама за певање.

Уколико је у питању извођење песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. То се може подстакнути пратњом која укључује природни инструмент (нетемперовани инструмент, као и људски глас). Такође, одређене песме ће карактерисати специфичан стил извођења (нпр. грлено певање). Свирање Приликом инструменталног музицирања користити ритмичке и мелодијске инструменте (Орфов инструментаријум, као и друге доступне инструменте). Пошто су ученици описмењени, свирање на мелодијским инструментима биће олакшано јер се могу користити нотни примери појединих песама које су најпре солмизационо обрађене. Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст,
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива,
- импровизација игре/покрета на одређену музику,
- илустрацију доживљаја музике,
- израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних),
- музичко-истраживачки рад,
- осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката,
- осмишљавање музичких квизова,
- осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација, креативну употребу мултимедија: ИКТ.

Ученик активно учествује у савладавању песама певањем и (или свирањем) из нотног текста и по слуху, уз анализу истих да би извођење било у потпуном складу са садржајем.

Упознаје основне елементе музичке писмености кроз самосталан и групни рад; кроз израду различитих панора и албума.

Активним слушањем упознаје музичке инструменте, гласове и извођачке саставе; израђује самостално и у групи, ликовни приказ слушане музике и музичких инструмената у различитим видовима.

Упознаје различите епохе и композиторе, као и оснивне музичке форме, кроз примере који се изводе или слушају на часу и писмено или усмено изражавају своје ставове.

Информације о првим музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада.

Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна тачка за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (ударалке, дувачки и жичани). Посебан фокус је на инструментима из групе ударалки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. Информације треба да буду сведене и усмерене на настанак, првобитан облик и развој, као и основне карактеристике, изражајне могућности и примену ритмичких и мелодијских ударалки.

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе, а не фактографским набрајањем података. У томе, као и у примени знања из ове области, могу помоћи и доступне ИКТ апликације.

Активним слушањем кроз разговор и самостално истраживање, упознају различите врсте музичког изражавања у уметничким делима, као и фолклорне музике нашег и других народа. Самостално и у групи изводе делове слушаних композиција на мелодијским и (или) ритмичким инструментима. Изражавају своје утиске о слушаној музици кроз литерарни или ликовни приказ свог утиска о музици коју су слушали. Упознаје и препознаје различите форме музичког изражавања, епохе и композиторе соло, камерно, оркестарски; упознаје и препознаје гласове и начин изражавања (соло, камерно, хор) - уз инструменте или акапела.

Радам и заједничким вежбањем савладава различите песме и композиције певањем и (или) свирањем. Заједничким радом развија сигурност учествујући у извођењу музике – самостално или у групи. Сталним извођењем развија сигурност у извођењу различитих музичких деоница – самосталним извођењем или у групи. Заједничким радом развија способност да самостално или у групи изводи са друговима различита музичка дела.

Историја

Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича“ богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму“, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе.

Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

Географија

Омогућити ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести примере и разлоге зашто се изучава географија.

Кроз наставну област Васиона информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично. Ако се укаже могућност, са ученицима посетити Планетаријум и Народну опсерваторију у Београду и да за време ведрих ноћи у локалној средини покаже ученицима видљива сазвежђа и оријентацију помоћу звезде Северњаче. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености Користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса за трећу област. Разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања објаснити применом очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. Планирати излет са ученицима како би упознали објекте геонаслеђа и развили правилне ставове о његовом значају и очувању.

Развити функционално знање код ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава...) и навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу.

Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистровањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи.

Кроз разговор, кроз интерактивност, слике, филмови, модели небеских тела које ученици праве, пауер поинт презентација - истражују користећи интернет и литературу, филм - ротација, филм - револуција, модели грађе земље (уз сарадњу са наставницима ТО и родитељима), вулкана, речне долине, планине, површинских облика рељефа, реални сусрети - родитељ сарадник модели: обала, језеро, шума, прашума, пустиња - моделе праве ученици шеме, пауер поинт презентације држава, костими, кратке представе, музика, глума, дискусија, лична искуства, паметна табла, извештаји ученика репортера, дневне новине, новимски чланци, вести.

„Репортери нам јављају“ Повезивање са децом - ученицима 8. разреда у Србији

Презентација занимљивих занимања кроз реалне и виртуалне сусрете истраживачки радови, цртање плана околине школе, Нацртај себе географа“.

Ликовни радови на крају школовања итеракција наставника и ученика и ученика и ученика, као и сталну блиску сарадњу наставника кроз тематску наставу, вршњачко учење, диференцијацију и индивидуализацију, кроз тимски рад, непосредну наставу, учење откривањем и истраживањем, кооперативно учење, кроз такмичарске и кооперативне игре, кроз иницијативу и предузетништво, кроз свест и експресије, кроз физичку димензију средине за учење, кроз природно оснаживање оснаживање унутрашње мотивације и посвећености, кроз отворену искрену и разумљиву комуникацију, кроз међупредметни и интердисциплинарни приступ у учењу, кроз развој способности одлучивања.

Математика

Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгорита, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама. На конкретним примерима подскупова N_0 , увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа.

Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихову примену у проблемским задацима. Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Разматрати однос две праве у равни; Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности.

Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима. Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфавета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова. Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. поступак ефикаснији. Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла). Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Веома важан део ове теме су проблемски – текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења.

Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту). Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након

разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета. Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осам симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор. Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик - наставник и ученик - ученик. Ученици самостално претражују интернет и школску библиотеку, идентификују потребне информације и размењују стечено знање.

Самостално решавају задатке, активно учествују и постављају питања. Наводе примере из живота у конкретним ситуацијама, обнављају већ научено и примењују у свакодневном окружењу.

Активно слушају, учествују у разговору и усвајају нова знања, прате, цртају, бележе, и презентују податке табеларно и графички. Самостално решавају задате задатке. Понављају израчунавање све док не дођу до исправног решења.

Проширују своја знања уз помоћ интернета. Праве паное.

Критички размишљају и доносе закључке.

Самостално презентују припремљене садржаје, прикупљене из различитих извора.

Ученици испитују проблемске ситуације, упоређују различита решења, вреднују примену датог решења и учествују у критичком, аргументованом и конструктивном раду. Срачунавају и сагледавају примену стечених знања у конкретним примерима из окружења и активно учествују у животу школе, и учествују у хуманитарним акцијама.

Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик.

Ученици самостално претражују интернет и школску библиотеку, идентификују потребне информације и размењују стечено знање.

Самостално решавају задатке, активно учествују и постављају питања. Наводе примере из живота у конкретним ситуацијама, обнављају већ научено и примењују у свакодневном окружењу. Активно слушају, учествују у разговору и усвајају нова знања, прате, цртају, бележе, и презентују податке табеларно и графички. Самостално решавају задате задатке. Понављају израчунавање све док не дођу до исправног решења.

Проширују своја знања уз помоћ интернета. Праве паное.

Критички размишљају и доносе закључке.

Самостално презентују припремљене садржаје, прикупљен из различитих извора.

Ученици испитују проблемске ситуације, упоређују различита решења, вреднују примену датог решења и учествују у критичком, аргументованом и конструктивном раду.

Срачунавају и сагледавају примену стечених знања у конкретним примерима из окружења и активно учествују у животу школе, и учествују у хуманитарним акцијама.

Физика

- кооперативно учење, подучавање кроз размену информација, њихово разумевање и усвајање
- излагање садржаја уз одговарајуће демонстрационе оледе и примере из праксе
- решавање рачунских, графичких и експерименталних задатака
- изабрани огледи који су илустративни, једноставни за извођење
- научни метод који се користи са циљем да се код ученика подстакну способности посматрања, учачавања, повезивања и логичког размишљања
- ученици самостално истражују, траже одговоре на постављена питања и задате проблеме, анализирају и интегришу знања;
- технике активног учења, коришћење рачунара за презентације, анимације, симулације и самосталан рад ученика
- ученички реферати и презентације о животу и раду великих физичара или о темама које су они изабрали
- изокренута учионица – ученици добијају домаћи задатак и вежбе код куће, а на часовима активно раде у оквиру групе и примењују или демонстрирају ново знање уз упуства наставника
- задавање експерименталних задатака за домаћи рад, ученици изврше анализу и донесу закључак
- израда једноставних наставних средстава (струјних кола, извора струје „воћне батерије“, сталак са куглицама „талас“ ...)
- практични задаци мерења изван учионице, у школи или код куће.

Биологија

Ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанџе, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца... Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија...

Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље.

У овој области Јединство грађе је акценат на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за живот у воденој и копненој средини жаба, комарац, вилин коњиц итд; за живот у води речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за живот на копну човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за живот под земљом кртица, ровац, кишна глиста итд;). Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.

У области Наслеђивање и еволуција акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполог и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки.

Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима). Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа.

У области Човек и здравље акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима. Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе. Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке).

Часове из области Живот у екосистему организовати што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где ће ђаци самостално или у групама проучавати жива бића, прикупљати податке, осмишљавати и реализовати еколошке пројекте.

Упознавање ученика са грађом и функционисањем живих бића помоћу микроскопских препарата, ботаничких, зоолошких, миколошких школских збирки, постера, компјутерских презентација и филмова.

Ученици активно посматрају, уочавају и бележе детаље грађе, дискутују, објашњавају, постављају питања, решавају задатке, илуструју грађу живих бића и животне процесе, представљају их шематски, табеларно.

Самостално рукују микроскопом, развијају сарадничке односе кроз рад у паровима или групи. Учествују у квизовима и радионицама.

Самостално израђују хербаријум, инсектаријум или дигитални инсектаријум, збирку љуштура мекушаца, збирку плодова и семена. Израђују и представљају паное, презентације, реферате на задате теме коришћењем информација из различитих извора (енциклопедије, научни часописи, ТВ емисије, интернет).

Наставни садржаји се реализују у оквиру теренске наставе, излета и посета ботаничкој башти, зоолошком врту, специјализованим изложима и радионицама у Природњачком музеју, Заводу за заштиту природе Србије.

Ученици упознају бесполно и полно размножавање биљака на свежем, хербаријском или препарираним материјалу (цвет, кртоле, луковице...). Проширују знања о процесима размножавања осталих група живих бића, проучавају процесе наслеђивања и ћелијске деобе помоћу постера, слика, презентација, шема, филмова. Самостално решавају задатке о наслеђивању пола човека.

Приказивање презентација и филмова о процесу еволуције и еволуцији човека. Ученици израђују школску збирку фосила, дрво живота и реферате на различите теме (Чарлс Дарвин, геолошка доба, изумрле врсте...).

Тежиште наставног процеса се помера ка самосталном раду ученика. На основу општих чињеница и појмова усвојених на часу, ученици индивидуално, у пару или групи примењују стечена знања на задатом примеру/теми. Они реализују и презентују пројекте, истраживања, израђују реферате, есеје, учествују у дискусијама и дебатама. Самостално прикупљају и одабирају додатне информације релевантне за задату тему. На тај начин интегрису стечена знања из одређене области, примењују теоријска знања на практичним примерима, развијају креативност и сарадничке односе.

Ученици израђују мини-пројекте (моделе или паное) о структури и процесима у екосистему, истражују о структури екосистема, позитивном и негативном утицају човека, степену загађености ваздуха, угроженим врстама, енергетској ефикасности, управљању отпадом, алтернативним изворима енергије. Решавају проблемске задатке везане за глобалне последице загађивања животне средине и пораст бројности људи као еколошком проблему. Извештавају о посети заштићеном природном добру (Засавица, Обедска бара, Царска бара...).

Анатомија и физиологија човека се проучавају уз помоћ модела (скелет, око, ухо, срце, бубрег, зглобови...), слика, постера, презентација органа и система органа, хистолошких препарата.

Ученици праве самосталне и групне пројекте (таблице здраве исхране, заразне и друге болести органских система, сан, више могуће функције, болести зависности, репродуктивно здравље). Учествују у радионицама (дувански дим, медицинска занимања) и трибинама (болести зависности, ризично сексуално понашање, полно преносиве болести, планирање породице). Трибине се организују у сарадњи са локалним домом здравља, припадницима МУП-а, родитељима...

Упознавање ученика са лабораторијским прибором, самостално руковање лупом и микроскопом, самостална израда препарата (покорица црног лука...) и посматрање објеката (школска збирка микроскопских препарата).. Посматрају и самостално изводе експерименте из области физиологије биљака (транспирације, услови клијања семена...) и екологије (утицај еколошких фактора на раст биљака, лишајеви као индикатори загађености ваздуха...).

Хемија

Методе рада за реализацију наставних области – садржаја програма: дијалогско – монолошко и демонстрациона.

Специфичност учења хемије састоји се у потреби да се хемијски појмови разматрају на три ниво: макро нивоу, микро нивоу и симболичком нивоу. Формирање хемијских појмова започиње на примерима из свакодневног живота (хемија свуда око нас) и са претходним знањима и искуствима, као и на огледима које демонстрира наставник или их ученици самостално изводе. Да би ученици разумели својства супстанци, условљеност својстава структуром супстанце, променама којима супстанце подлежу и законима којима се промене одвијају, планиране су различите активности.

У зависности од наставних садржаја одговарајућих тема, имајући у виду која знања и способности треба да развију активности ученика су: посматрање својства супстанци и промена које наставник изводи (посматрају лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама), дискутовање, претраживање и коришћење различите литературе, решавање задатака.

Ученици пажљиво слушају, учествују у разговору, постављају питања, самостално или у групи учествују у извођењу огледа, изради паное и модела и ученичких реферата.

Проучавањем наставних садржаја ученици развијају комуникационе способности, способности да износе идеју, да наводе аргументе, оспособљавају се за доношење одлука и преузимање одговорности, договарају се, планирају, размењују знања, извештавају о урађеном на јасан и структуран начин.

Провера знања ученика је саставни део програма. Наставник прати ученикова постигнућа на сваком часу применом различитих облика и метода утврђивања и провера знања.

Техника и технологија

Наставник ће водити разговор са ученицима. Исти морају поседовати прибор за цртање, свеску А4 и књигу. Наставник ће са ученицима извести практичну вежбу која се састоји у цртању оквира. Оквир је правоугаоник који сваки ученик треба да има нацртан на свакој страници своје свеске. Наставник у свом раду, користи демонстрациону методу којом објашњава, демонстрира како се црта оквир.

Уз разговор, дијалог, са ученицима, користећи троугао и лењир, наставник црта оквир на табли. Ученици, слушајући инструкције, цртају оквир у својој свесци.

Ученици се упознају са основним саобраћајним прописима и како учествују у истом (пешак, путник и возач бицикла). Наставник демонстрира саобраћајну раскрсницу на табли, упознаје их са знацима које даје милиционер, шта је хоризонтална а шта вертикална сигнализација. Ученици ће израдити модел раскрснице од картона.

Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученици правилно и безбедно користе дигиталне уређаје (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) и овладавају вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн.

Ученици упознају основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Ученици упознају начине коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. Ученици упознају појам и поделу материјала (природни, вештачки), врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка) на елементарном нивоу начине обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала) и припрему за обраду.

Активност ученика огледа се у изради неког модела. Поступак стварања макете састоји се од разраде идеје, цртања скице, потом израде техничк ог цртежа и на крају избор материјала, операција и алата. Наставник примењује групни и индивидуални облик рада, примењује методу демонстрације алата и материјала, док ученици треба да стекну радне навике, развију моторику руку и покрета, ослободе своју креативност и развију смисао за техничко стваралаштво. Ученици се допуњују, размењују искуства у раду, бољи помажу слабијима кроз давање савета и инструкција ураду.

Тема подразумева практичне вежбе. Модели ће се израђивати од лако обрадивих материјала (шпер плоча и картон). Као алат користи се моделарска тестера и маказе чиме је могућност повређивања сведена на минимум. Наставник ученицима задаје тему, задатак, проблем који ће сами, уз међусобну сарадњу и допуњавање решити. Након идеје у глави, нацртати скицу у свесци, а потом технички цртеж са припадајућим мерама. Након тих корака приступити изради модела. Наставник демонстрира ученицима рад са моделарском тестером, дели материјал, организује их по групама или у пару, даје инструкције за криволинијско резање и како се готови саставни делови спајају лепком.

Физичко васпитање

Хватање и додавање лопте (ниске, у висини груди, изнад главе, доскочне), трокорак (из места, у кретању, из дриблинга, из пријема лопте, са ударцем на гол или додавање саиграчу), вођење лопте (у месту, у лаганом кретању, трчањем, у спринту – контра напад, једном руком, са променом руке), ударац на гол (чеони, бочни, скок шутом), извођење седмераца, основни одбрамбени став (паралелни и дијагонални), позиције играча у нападу, зонска одбрана 6-0.

Правила игре: број играча, трајање игре, трајање напада, голмански простор, кораци, дупло вођење, искључење, замене, фаул у нападу, аут, корна (голман), time – out.

Хватање и додавање лопте (ниских, високих, доскочних, са две руке са груди, изнад главе, једноручно са искорак), вођење лопте ниско (до колена), високо (до кука), промене (предња, средња, задња и ролинг), одбрамбени став (паралелни и дијагонални, отворени и затворени), основни положај нападача (тројна претња: шута, дриблинга и додавања), двокорак (леви и десни), основни ударац на кош. Контра напад, игра човек на човека, игра 1 на 1, баскет 3 на 3. Правила: трајање игре, број играча, трајање напада, изношење лопте у предње поље (8 секунди), враћање лопте у задње поље, правило 3 секунде, измена, личне грешке, бонус, вредновање шута (1, 2 и 3 поена), аут, одстојање играча при избацавању аута.

Додавање лопте врховима прстију (прсти), пријем лопте (чекић), смеч, серва. Игра. Правила : број играча, трајање игре, напад (позиција 2,3 и 4), одбрана (позиције 5,6 и 1), ротација, трећа лопта, дупла (дуг контакт са лоптом), time –out, измене.

Снага мишића руку и раменог појаса (склек, издржај у згибу, пењање уз шипку), снага мишића трбуха и леђа (вежбе на рипстолима), снага мишића ногу (скокови, поскоци, вијача, чучњеви, пењања по трибинама, скок у даљ из места), аеробни капацитети (истрајно трчање, трчање 800/500м).

Комплекс вежби обликовања (основни принципи, дозирање), вежбе обликовања за одређене делове тела као и за одређене мишићне групе. Циљ вежби обликовања.

Колут напред разножно, колут назад разножно, прамет странце (лево и десно), став на глави, став о шакама, колут назад – став о шакама, разовка, летећиколут. Повезивање елемената у вежбу. Асистенција.

Вис узнето, вис стрмоглави, вис стражњи, саскок (кругови до висине груди, дохватни, доскочни). Прост вис, њих у простом вису, вучењем у згиб, њих у згибу. Асистенција.

Ниски и високи старт, ниско, средње и високо гажење, забацивањепотколеница, продужени корак, избацавање потколеница, стартови из разних положаја, пропадајући старт, истрајно трчање, техника штафетног трчања

Правилно држање тела, корективна гимнастика и њен значај за отклањање постуралних поремећаја и деформитета кичменог стуба. Хигијена опреме за физичко васпитање, лична хигијена, правилна исхрана, правилно распоређивање рада и одмора. Усмеравање ученика на спортске клубове и културо – уметничка друштва. Сарадња са Домом здравља и усмеравање ученика ка Дому здравља за решавање здравствених проблема.

Грађанско васпитање

Теме по областима се спирално развијају што значи да се постојећи садржаји из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, унапређују. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију.

Остваривање постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са ученицима. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и да сами осмисле неке друге активности.

Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима интерактивних односа (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексима на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости). Посебан захтев за наставнике представља потреба за припремом нових, актуелних материјала који најбоље одговарају садржају и исходима.

За реализацију појединих тема могу се користити филмови јер активирају когнитивну и афективну страну личности и подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове. Не треба занемарити ни интернет и различите социјалне мреже јер су то облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету, али и разговарати о говору мржње, нетолеранцији, другим облицима кршења права, као и дигиталном насиљу.

Француски језик

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање текућих проблема у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

Превођење исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Слушање- Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни

Читање - Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели: глобалну информацију; посебну информацију, потпуну информацију; скривено значење одређене поруке.

Писање теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);

Говор - активности се могу реализовати на различите начине и то: читањем писаног текста пред публиком; спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др. реализацијом увежбане улоге или певањем

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда једног писменог задатка у току школске године.

Ученик препознаје и примењује учене језичке структуре.

Фонетика (гласови и њихов изговор)

Одређени и неодређени члан

Заменице, именице, придеви, глаголи, предлози, прилози, прилошке заменице, прави и неправи објекат, бројеви, реченице

Слушање аудио докумената

Постављање питања и давање одговора

Драматизација (писање и извођење дијалога и монолога на познату тему)

Препричавање кратких догађаја

Читање текстова

Служење речником

Тражење информација из разних извора (књиге, интернет)

Излагање о познатим темама

Прављење честитки и позивница

Израда паноа

Презентовање изабране теме (групни рад)

Дијалози у паровима

Појединачни задаци са издвајањем задатих елемената (издвајање глагола, чланова, придева).

Допуњавање реченица речима које недостају

Састављање исправних реченица од понуђених речи,

Повезивање речи и реченица истог или супротног значења

Описивање личности и места

Квизови и такмичења

Разврставање врста речи

Издавање кључних речи за разумевање текста

Индивидуални, групни и тимски рад, рад у паровима

Хорско и појединачно вежбање изговора речи, ритмичких група и реченица

Усмено и писмено кориговање усменог и писменог садржаја (рад у паровима)

Фронтални облик рада који је присутан бар на једној трећини часа.

Информатика

Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Ученици стичу основне вештине неопходне за даље образовање и рад у информационом друштву. Разумеју писменост у ширем контексту и прихватају нове начине за коришћење и адаптацију информација.

Самостално решавају задатке, активно учествују и постављају питања. Проширују своја знања уз помоћ интернета. Презентују припремљене садржаје, прикупљене из различитих извора. Користе нове облике изражавања попут музике, звука, слике, графичких приказа, дигиталних снимака, анимација... Оспособљавају се да безбедно користе интернет.

Да би били успешни ученици морају да буду вођени приликом коришћења различитих извора информација, и морају да буду критични када процењују значај и поузданост информација које проналазе. Вештине дигиталне писмености које се постепено оснажују подржавају предметно учење код ученика тако што им омогућују да траже, усвајају, бирају и комбинују релевантне информације везане за тему и задатке.

Све ово захтева окружење и техничку опрему која је прилагођена потребама савременог друштва.

Верска настава

На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.

Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) и практична настава (1 час) Теоријска настава се реализује у учионици; практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.

Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже.

Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно.

Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава.

Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика.

У остваривању савремене наставе наставнике извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.

Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћањеговог живота

3.2. Изборни програм

План и програм обавезних изборних предмета по разредима се реализује по правилницима (Службени Гласник РС - Просветни Гласник) наведеним у вези са програмом обавезних предмета.

Ученици у другом циклусу могу да бирају један од два обавезна изборна предмета верска настава и грађанско васпитање. Груп е ученика формирају се на основу броја заинтересованих ученика на основу спроведене анкете.

3.3. Слободне наставне активности

План и програм слободних наставних активности реализује се на основу следећих правилника: Правилник о допунама Правилника о плану наставе и учења за пети и шести разредосновног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (Сл. гласник РС - Просветни гласник, бр.17/2021), Правилник о допуни Правилника о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања (Сл. гласник РС – Просветни гласник, бр.17/2021) и Правилника о допуни Правилника о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања (Сл. гласник РС - Просветни гласник, бр.17/2021).

Ученици свих разреда у другом циклусу основног образовања опредељују се анкетом за похађање програма слободних наставних активности који су део школског програма. Слободне наставне активности планиране су за период од 2022/2023. до 2025/2026. године. Часови слободних наставних активности се реализују у оквиру фонда од 36, односно 34 часова на годишњем нивоу.

Садржаје и реализацију програма наставе и учења израђују, према задужењима, предметни наставници и ти документи су саставни део Школског програма, као прилог.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ	РАЗРЕД	АКТИВНОСТИ	БРОЈ ЧАСОВА ГОДИШЊЕ
Цртање, сликање, вајање	V2, VI1	Циљ активности је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачко мишљење и унапређује визуелно опажање, естетичке критеријуме и способност ликовног изражавања	36
Предузетништво	VIII1	Циљ учења слободне наставне активности <i>Предузетништво</i> је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.	34
Филозофија са децом	VII1, VII2, VIII2	Циљ учења слободне наставне активности <i>Филозофија са децом</i> је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће подстаћи и убрзати његов интелектуални развој и унапредити вештине размишљања, закључивања, самосталног, критичког и креативног мишљења.	36, 34
Медијска писменост	V1	Циљ учења слободне наставне активности <i>Медијска писменост</i> је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацентричном окружењу.	36
Музиком кроз живот	VI2	Циљ учења слободне наставне активности <i>Музиком кроз живот</i> је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.	36

3.4. Пројектна настава и Дигитални свет

У школској 2022/2023. години у четвртом разреду се реализује Пројектна настава. Циљ Пројектне наставе је развијање општих међупредметних компетенција уз употребу информационокомуникационих технологија усмерених на достизање исхода. Ученици са наставницима бирају теме са предложене листе или осмишљавају нове, сходно областима интересовања. Планирани фонд часова на годишњем нивоу је 36.

У школској 2022/2023. години у другом, трећем и четвртом разреду (а у наредним годинама у свим разредима од првог до четвртог разреда) реализује се Дигитални свет. Циљ наставе Дигиталног света је развијање свих општих међупредметних компетенција, са акцентом на дигиталну компетенцију. Планиран фонд часова на годишњем нивоу је 36.

4. Програм допунске и додатне наставе

Допунска настава

Допунска настава се организује за све ученике школе који имају тешкоћа у учењу или су им потребна додатна појашњења. Организовање ове наставе из појединих наставно-образовних области утврђује се решењем о 40-часовној радној недељи. Родитељи ће писменим путем бити обавештени о термину одржавања допунске наставе, а наставници су у обавези да воде писмену евиденцију о напредовању ученика. Направиће се план напредовања ученика и допунски часови реализовати у складу са програмом. На часовима ће се примењивати индивидуализована настава уз већу употребу разноврсних наставних средстава.

Циљ: омогућавање ученицима који заостају у савлађивању образовно-васпитних садржаја да се лакше укључују у редовни васпитно-образовни процес.

Након ближег одређивања програмских садржаја у којима ученици не постижу добре резултате, савлађивање ових садржаја усклађује се са потребама и могућностима ученика за које се организује овакав рад и стално се прати њихово напредовање. Садржаји су идентични прописаном наставном плану и програму. Избор, ширина и дубина обраде, као и дидактичко-методички поступци су под утицајем индивидуалних карактеристика ученика укључених у допунски рад.

Додатна настава

Додатна настава се организује за ученике од трећег до осмог разреда који показују посебна интересовања и испољавају изразите способности за поједине наставне и научне области, односно за наставни предмет који, на тај начин могу садржајније да савладају него што је предвиђено редовним наставним програмом и да своје испољене способности брже и адекватније развију.

Циљеви:

- омогућавање одабраним и талентованим ученицима да прошире и да продубе своја знања и вештине из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима,
- подстицање ученика на самостални рад, развој логичког, стваралачког и критичког мишљења,
- оспособљавање за даље самообразовање,
- задовољавање индивидуалних особености ученика, склоности, интересовања, способности за учење,
- подстицање индивидуалног развоја ученика (адекватног темпа), пре свега њихових интелектуалних карактеристика, што омогућава брже напредовање ученика (акцелерација),
- проширивање и продубљивање обима и садржаја појединих предмета за које ученици показују интересовање и способности,
- груписање ученика према способностима и интересовањима чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада,
- идентификовање обдарених и талентованих ученика.

Садржаји додатног рада полазе од редовног плана и програма, али се, сходно интересовањима и потребама ученика, проширују, продубљују и допуњују новим садржајима, одређених наука, и као такви важе само за ученике обухваће неовим обликом рада. Самим тим, садржаји додатног рада су индивидуализовани, како у односу на ученика, тако и у односу на наставника.

Планови за допунску и додатну наставу сеп редају у годишњим плановима рада наставника због различитих индивидуалних потреба ученика и промене наставних планова. Додатну наставу школа ће остварити за ученике који постижу изузетне резултате или показују интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета.

Садржаје и реализацију активности програма израђују према задужењима, предметни наставници и ти документи су саставни део Школског програма, као и рилог.

5. Програм културних активности школе

Програм културних активности школе обухвата активности које доприносе проширењу утицаја школе на васпитање ученика и културни развој школског окружења, као и заједничке културне активности са установама и организацијама ради обogaћивања културног живота ученика.

Циљ:

- очување и преношење културних и друштвених вредности на млађу генерацију,
- развијање дечијег стваралаштва, креативности, естетске перцепције и укуса,
- креативно осмишљавање обележавања важних датума током године, - побољшање информисаности ученика,
- развијање спремности ученика за прихватање различитости и упознавање са различитим културама,
- неговање слободе говора ученика, унапређивање личног развоја ученика, развијање самопуздање и личне одговорности,
- спровођење заједничких културних активности са институцијама и организацијама у локалној заједници.

Компетенције које се развијају: за целоживотно учење, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, дигитална, естетска.

Активности:

1. Школске приредбе и манифестације – Дечија недеља (октобар), Приредба поводом Нове године (децембар), Прослава школске славе Светог Саве (јануар), Долазак пролећа (март), Ускршње чаролије (април), Дан школе (мај), Завршетак школовања у за ученике осмог разреда (јун), Приредба за обележавање краја школске године (јун), Новогодишњи и ускршњи вашар (уређење школског простора, изложба ликовних радова, радионице, израда паноа...)

2. Обележавање важних датума - Дан писмености, 8. септембар, Европски дан језика, 26. септембар, Дечија недеља, прва недеља октобра, Месец школских библиотека и Месец књиге (20. 10. -20. 11.), Међународни дан толеранције, 16 новембар, Дан детета и дечијих права, 20. новембар, Светски дан телевизије, 21 новембар, Међународни дан матерњег језика, 21. фебруар, Међународни дан борбе против вршњачког насиља (23. фебруар), Светски дан поезије, 21. март, Међународни дан дечије књиге, 2. април, Дан сећања на Доситеја Обрадовића (10. април), Дан планете Земље, 22. април, Светски дан књиге и ауторских права, 23. април, Светски дан телекомуникација и информационог друштва

3. Организовање представа и сусрета са писцима у школи

4. Такмичења и конкурси - Општинска такмичења и сарадња са школама у локалној заједници (март), Смотра рецитатора, сарадња са Градском библиотеком Сопот (март), Акција Општине Сопот Борба против болести зависности (април/мај), Мајски ликовни конкурс (мај),

5. Организовање изложби ученичких ликовних радова - Изложбе радова насталих током реализације школских пројекта, при обележавању значајних датума,

6. Сарадња са Градском библиотеком Сопот, Центром за културу Сопот и другим установама културе - Обележавање важних дана током године, посета и организовање часова у Градској библиотеци Сопот/Мали Пожаревац; Организовање представа и сусрета са писцима у Центру за културу Сопот, Организовање представа и сусрета са писцима у школи.

Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика: Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз квизове, продајне изложбе, изложба ликовних радова, паное, приредбе, представе вршњачко учење, групне и појединачне презентације, такмичења, анкете.

6. Програм школског спорта и спортских активности

Организацијом разноврсних спортских активности које се повезују са осталим образовно-васпитним подручјима, школа доприноси целовитом развоју личности ученика (когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, развијању и примени моторичких способности и навика, као и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада. Овим активностима ученици јачају међупредметне компетенције Брига за здравље, Сарадња, Решавање проблема.

Програмом школског спорта су обухваћени сви ученици. Спортске активности у школи одвијају се кроз: часове физичког васпитања, слободне активности, кросеве, школска и ваншколска спортска такмичења, спортске активности од значаја за друштвену средину и друге друштвене активности на плану физичке културе.

7. Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других ризичних понашања

„Република Србија се ратификацијом Конвенције о правима детета Уједињених нација („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97 – у даљем тексту: Конвенција), обавезала да обезбеди остваривање свих права детета, а нарочито, на заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања, потпуну информисаност, на правично поступање и заштиту приватности, као и да детету које је било изложено насиљу обезбеди подршку за физички и психички опоравак и његову социјалну реинтеграцију“.

Посебним протоколом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања („Службени гласник РС“, бр. 46 од 26. јуна 2019, 104 од 31. јула 2020.) у образовно-васпитним установама детаљније се разрађује интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања. Посебни протокол пружа и оквир за превентивне и интервентне активности и води ка унапређењу стандарда за заштиту ученика. Посебни протокол је обавезујући за све који учествују у раду и животу васпитно-образовне установе и намењен је деци, ученицима, наставницима, директорима, стручним сарадницима, помоћном и административном особљу, родитељима/старатељима и представницима локалне заједнице. У примени Правилника о протоколу установа је дужна да обезбеди услове за сигурно и подстицајно одрастање и развој детета и ученика, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања и социјалну реинтеграцију детета и ученика које је извршило, односно било изложено насиљу, злостављању или занемаривању. У свим поступцима који се тичу детета приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета.

Општи циљ овог програма је унапређење квалитета живота деце, односно стварање безбедне и подстицајне средине за ученике применом мера превенције и мера интервенције.

Циљеви превенције су: укључивање свих интересних група у бављење овим проблемом, повећање осетљивости за препознавање и реаговање на насиље, стварање климе прихватања и поверења, као и дефинисање процедура и поступака за реаговање на насиље.

Задаци интервентних активности су: спровођење процедура реаговања у ситуацијама насиља, успостављање система ефикасне заштите, праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите, ублажавање и отклањање последица насиља.

На основу протокола Министарства просвете формиран је Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Програм заштите ученика од насиља приказујемо кроз план рада тима, план превентивних активности и план активности у интервенцији.

Планиране активности:

- ради развијања солидарности и емпатије код ученика осмишљавање и примена процедура за похваљивање и промовисање просоцијалних облика понашања ученика,
- укључивање ученика у спортске, културне и хуманитарне активности у школи и локалној заједници,
- организација недеље спорта и међудодељењских такмичења поводом обележавања Дана школе,
- упознавање родитеље са активностима школе у којима могу да учествују и организација заједничких активности наставника, деце и родитеља: радионице, часови, забавни и спортски програм и сл.
- пружање подршке деци која трпе насиље и која су насилници кроз саветодавне разговоре, групне или индивидуалне,
- пружање подршке родитељима чија деца трпе насиље и чија су деца насилници кроз саветодавне разговоре, групне или индивидуалне,
- дефинисање процедура и поступака за заштиту ученика од насиља и реаговања у ситуацијама у којима се насиље дешава,
- спровођење поступака у складу са Посебним протоколом и другим актима,
- успостављање интерне заштитне мреже међу свим запосленима у школи,
- побољшање активности дежурних наставника, појачано дежурство на најфреквентнијим тачкама (ходници, двориште) за време великог одмора,
- вођење Књиге дежурстава у коју се бележе све активности везане за нарушавање реда,
- праћење и евидентирање врста и учесталости насиља,
- стручно усавршавање запослених из области ненасилне комуникације и конструктивног решавања конфликта,
- организовање едукативних предавања и радионица за ученике, родитеље и запослене из области ненасилне комуникације, упућивање на коришћење платформе „Чувам те“,
- обележавање Дечије недеље и Дана толеранције и учешће у хуманитарним акцијама ради развијања солидарности и емпатије код ученика,
- оснаживање сарадње Ученичког парламента и Тима за насиље.

Превентивне активности

У интересу стварања и неговања климе прихватања, толеранције и уважавања личности, укључивања свих интересних група, подизање нивоа свести и осетљивости за препознавање насиља, злостављања и занемаривања, дефинисање процедура за заштиту од насиља, информисања свих укључених у живот и рад школе и унапређење њихових компетенција, планиране су следеће активности:

- састанак Тима и редефинисање улога и одговорности,
- упознавање нових чланова тима са Посебним протоколом и са облицима насиља и са индикаторима за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима,
- упознавање ученика и родитеља са Посебним протоколом,
- детаљније упознавање са Правилником о понашању и Правилником о васпитно дисциплинској одговорности ученика и запослених,
- јачање компетенција за препознавање трговине људима пролажењем кроз индикаторе,
- постављање паноа са правилима понашања на зидовима ходника школе,

- организовање предавања, трибина, радионица за ученике и родитеље,
- умрежавање свих кључних носилаца превенције насиља, повезивање унутар и између институција,
- коришћење платформе „Чувам те“ на часовима одељењске заједнице, у активностима и Ученичког парламента,
- кроз наставне садржаје обавезних предмета осврнути се на тему насиља,
- на часовима одељењског старешине обрадити тему насиље у школи (посебно: Електронско насиље),
- обележавање дана толеранције у свим одељењима,
- промовисање правила и културе понашања у школи и ученичких иницијатива,
- организовање спортских турнира уз промовисање ферплеја,
- организовање заједничких активности ученика млађих и старијих разреда.

Интервентне активности

Чланови Тима ће покретати и спроводити поступке и процедуре реаговања у ситуацијама насиља, настојати да успоставе ефикасну заштиту деце од насиља, пратиће и евидентирати све врсте насиља, подстицати ублажавање и отклањање последица насиља. Тим ће сарађивати са другим институцијама: МУП-ом, Центром за социјални рад, дечијим педијатром, Центром за заштиту трговине људима и осталим релевантним службама.

Свака пријава или сумња на насиље или препознавање ризика од потенцијалног укључивања ученика у ланац трговине људима ће се, прикупљањем информација, проверити, пратити и реаговати ако треба консултацијама на нивоу Тима и информисању родитеља и надлежних служби. Пратиће се ефекти предузетих мера и водити евиденција о томе.

Обавезујући кораци у интервенцији на насиље за све који учествују у раду и животу школе су:

- прихватање сазнања о насиљу,
- прекидање или заустављање насиља,
- смиривање ситуације,
- консултације о догађају и актерима уз поштовање принципа поверљивости: консултације унутар установе консултације изван установе,
- спровођење акција, заштитних мера,
- подршка деци која трпе насиље,
- рад са децом која врше насиље,
- оснаживање деце која су посматрачи насиља за конструктивно реаговање,
- саветодавни рад са родитељима деце из било које од ових група,
- праћење ефеката мера и планирање нових активности.

У складу са проценом нивоа ризика доноси се одлука о начину реаговања:

- случај се решава у установи,
- случај решава установа у сарадњи са другим установама,
- случај се прослеђује надлежним установама (нпр. сумња да је дете жртва трговине људима).

Евидентираће се родитељи са смањеном бригом за своје дете, несарадњом са одељењским старешинама и педагогом и предузимаће се мере за исте кроз саветодавни рад или упућивање у надлежне установе.

Реализатори активности су чланови Тима, наставници и остали запослени, ученици, родитељи. Они имају одређене улоге и одговорности.

Дежурни наставник:

- дежура у складу са распоредом,
- уочава и пријављује случај,
- покреће процес заштите детета (реагује одмах у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија),
- обавештава одељењског старешину о случају,
- евидентира случај у Протокол о насилној ситуацији,
- сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.

Одељењски старешина:

- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах,
- учествује у процесу заштите деце,
- разговара са учесницима насиља,
- информисање родитеље и сарађује са њима,
- по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља,
- прати ефекте предузетих мера,
- евидентира случај и води документацију,
- по потреби, комуницира са релевантним установама.

Тим:

- уочава случајеве насилног понашања,
- реагује одмах,
- покреће процес заштите детета консултацијама у оквиру Тима,
- договор о заштитним мерама,
- информисање родитеља,
- консултовање и информисање надлежних служби (по потреби-3. ниво насиља)
- прати ефекте предузетих мера,
- пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима, родитељима
- по потреби, сарађује са другим установама,
- евидентира случај

Помоћно-техничко особље:

- дежура по распореду,
- прекида насиље,
- уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

Ученици:

- уочавају случајеве насилног понашања,
- траже помоћ одраслих,
- пријављују одељењском старешини,

- за теже случајеве консултују чланове школског Тима,
- учествују у мерама заштите.

Праћење програма заштите:

Праћења, вредновања и извештавања о остваривању и ефектима програма заштите је стално, а нарочито, у односу на:

- учесталост инцидентних ситуација,
- заступљеност различитих облика и нивоа насиља,
- учесталост и број васпитних и васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених,
- остварене обуке у превенцији насиља и потребе даљег усавршавања,
- број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака,
- степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе.

Програм превенције других облика ризичног понашања:

Основни циљ је да се за сву децу, ученике наше школе, осигурају безбедни и оптимални услови за несметан боравак и рад у школи, као и заштита од свих облика насиља, злостављања и занемаривања. Као саставни део рада, школа мора да омогући деци обавештења о свим питањима у вези с пушењем, алкохолом и дрогом, као и обукама и предавањима за децу у вези са ризицима везаним за игре на срећу (спортске кладионице, коцкање...) и компјутерске игре. Посебна пажња треба да се поклони последицама узимања дрога и других психоактивних супстанци. Децу треба упућивати на све штетне последице и ризике које могу имати на здравственом, психолошком, социјалном и економском плану. Едукација деце треба да има за циљ утицај на обликовање пожељних ставова и усвајање позитивних облика понашања.

Програм превенције малолетничке деликвенције:

Један број ученика од 10 до 16 година живота има проблема у процесу социјализације у породичној, школској и друштвеној средини. Облик понашања и владања је резултат социјалног учења у породици, школи и средини. Школа као васпитно-образовна институција може да учини много у сузбијању и уклањању неприхватљивог владања.

Најважније активности у склопу превенције малолетничке деликвенције су превентивне активности које координише Тим за заштиту деце од дискриминације, насиља, злостављања и заменаривања, као и ваннаставне активности које ће омогућити развој индивидуалних потенцијала и правилно усмеравања раста и развоја деце, допринети бољој социјализацији и самопоздању, ангажовање ученика путем Ученички парламента.

8. Програм слободних активности ученика

Циљеви програма:

- јачање образовно-васпитне делатности школе,
- подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика,
- подстицање деце да садржајно и целисходно користе слободно време
- богаћење друштвеног живота и разоноде ученика,
- развијање и неговања другарства и пријатељства међу ученицима.

Компетенције које се развијају: за целоживотно учење, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, брига за здравље, еколошка компетенција, дигитална, естетска.

Садржај програма, начин и поступци остваривања програма

1. Драмско –рецитаторско- литерарна секција

Ученици ће стварати литерарне радове, процењивати их и уређивати школски лист који излази више пута у току школске године у дигиталној форми. Ствараће рубрике у току године у којима ће писати о дешавањима из школе и ван ње. Ученици ће изражајно вежбати правилно изговарање стихова, припремати се за такмичења у рецитовању, казивању текстова и говорништву. Ученици ће припремати деचेкомаде/представе које ће приказивати својим вршњацима, родитељима, будућим ученицима наше школе, на такмичењима драмских секција.

2. Саобраћајна секција

Кроз секцију саобраћајаца, ученици ће се учити поштовању саобраћајних правила, израђивати саобраћајне знаке, правити обавештења о знацима упозорења, правити Power Point презентације наученог.

3. Информатичка секција: Одржавање опреме (хардвер, софтвер); Израда презентација за потребе школе; Помоћ у припреми школских новина; Рад (напредна обука) у неким апликативним програмима (фотографија, компјутерска припрема ...); Сарадња са другим секцијама из наше школе; Прикупљање података о неким активностима у школи (фото, текст ...).

4. Ликовна секција

Ученици припремају изложбе за обележавање важних датума, шаљу радове на конкурс и уређују школски простор. Сарађују са школским листом Чаролије.

5. Библиотекачко–новинарска секција

организовање сусрета са ученицима из других школа,

- организовање сусрета са писцима и другим личностима из локалне заједнице, културног и просветног живота,
- израда литерарних и ликовних радова и паноа поводом обележавања важних дана у вези са књигом, библиотеком и читањем,
- израда литерарних и ликовних радова и паноа поводом обележавања важних годишњица и празника,
- реализација активности у вези са школским пројектима,
- израда текстова о активностима у школи за школски лист Чаролије.

6. Одбојкашка секција

- подстицање раста, развоја и утицаја на правилно држање тела
- развој и усавршавање моторичких способности

- формирање морално вољних квалитета личности
- оспособљавање ученика да стечена знања користе у свакодневном животу
- стицање моторичких умења као и стицање теориских знања неопходних за њихово усвајање.

7. Програмирање

- развој критичког мишљења
- унапређивање вештине решавања проблема
- унапређивање дигиталне писмености
- унапређивање вештине програмирања
- побољшање концентracије
- развијање духа за тимски рад
- јачање самопоуздања.

8. Драмско-рецитаторска (4. разред)

- оспособљавање ученика за креативно испољавање.
- неговање оригиналности
- развијање талента
- развијање способности толеранције и сарадање, навикавање на тимски рад
- развијање способности за концентрацију
- ослобађање за јавни наступ
- стицање способности лепог, течног и креативног импровизованог изражавања
- развијање критичких способности
- упознавање са културом драмског стваралаштва
- упознавање са основним појмовима позоришне уметности
- развијање опажања размишљања и слободног изражавања.

9. Драмско-литерарна (3. разред) и Драмско-рецитаторска (1. и 2. разред)

- богаћење и развијање маште и креативног начина мишљења,
- развијање способности за концентрацију и способности за јавне наступе,
- стицање искуства и навика за колективни живот и рад,
- развој опажања, размишљања и слободног изражавања,
- развијање критичке способности
- обележавање важних датума
- драматизација текстова
- припрема за такмичење рецитатора.

10. Хор

Ученици развијају вокалне технике, упознају се са делима домаћих и страних аутора разних епоха. Ученици наступају на школским приредбама

Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика: уређење школског часописа Чаролије, анкета о успешности сарадње у оквиру уређења школског листа сајта школе.

9. Програм професионалне оријентације

Школа утиче на професионални развој и опредељења ученика кроз редовну и изборну наставу, као и кроз ваннаставне активности. Професионална оријентација обухвата информисање ученика, припремање за избор средње школе и професионално саветовање.

Циљ професионалне оријентације је да ученик реално сагледа своја интересовања, способности, потребе, реалне могућности и друге особине личности у односу на садржај, услове и захтеве појединих школа/занимања и на основу тога успешније планира правац свог професионалног развоја.

Задаци професионалне оријентације:

- упознати ученике са што већим бројем занимања и школа, указати на њихове захтеве,
- континуирано информисати ученике о врстама и захтевима средњих школа, начину уписа у исте, о процедури уписа и о попуњавању листе жеља,
- формирати код ученика реалан став према сопственим способностима и у складу са способностима усмеравати њихова интересовања,
- оспособити ученике да планирају свој професионални развој и да доносе реалне и зреле одлуке у вези са избором средње школе.

Концепт програма који ће се реализовати у нашој школи подразумева пет корака:

1. Самоспознаја – препознавање сопствених потенцијала, спремност за постигнућа и склоности преко одговарајућег осмишљавања наставе и учења кроз часове редовне наставе и часове одељенског старешине;
2. Информисање о занимањима и каријери - припрема расположивих информација о занимањима на радионицама које ће реализовати одељенске старешине и стручни сарадници;
3. Упознавање са путевима образовања - мрежом школа, кроз радионице са стручним сарадницима и сајмове образовања у школи и општини Сопот и Младеновац;
4. Реални сусрети са стручњацима из различитих области кроз трибине занимања;
5. Доношење одлуке о избору школе и занимања - самостално, промишљено и одговорно доношење одлуке о избору школе и занимања.

10. Програм здравствене заштите

Садржај програма, начин и поступци остваривања програма

1. Брига о телу - Предавање на часовима физичког васпитања, природе и друштва, биологије, одељенске заједнице .
2. Хумани односи међу половима - Програм васпитања за хумане односе међу половима биће реализован у оквиру часова одељенске заједнице, наставници биологије, историје, географије, ликовне и музичке културе у оквиру својих програма остварују одговарајуће општеобразовне задатке и садржаје.
3. Изграђивање самопоштовања – На часовима одељенске заједнице, грађанског васпитања, српског језика, историје обрађује се садржај ове теме.
4. Улога за здравље заједнице (чувати животну средину) - Стицање знања из области одржавања колективне хигијене кроз филм са примерима доброг и лошег одржавања исте, Организовање акције Најлепша и најуреднија учионица, Уређењешколскогпростора.
5. Здрава исхрана - Предавање, рад у мањим групама, креативне радионице, гледање презентација.
6. Физичке активности и здравље - Учешће у пројекту „Покренимо нашу децу“, организовање спортског дана и спортске недеље, организовањ предавања, разговор о здравим стиловима живота.
7. Односи са другима - Разговор и драматизација на часовима одељењске заједнице
8. Болести зависности – Сарадња са Заводом за болести зависности и МУП-ом у циљу едуковања стручних сарадника и наставника у борби против наркоманије.
9. Безбедно понашање – редовна настава, предавања стручњака из МУП-а.

Исходи: Ученик уме да организује процес учења, да организује простор и обезбеди услове за учење, уме да пореди различите изворе и начине добијања података, ученик проналази и осмишљава могућа решења проблемске ситуације, активно слуша и поставља питања, разуме значај правилне исхране познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.

Показатељи успешности програма и остварености исхода: анкете, акциона истраживања, степен мотивације ученика за учешће у акцијама превенције.

11. Програм социјалне заштите

Програм социјалне заштите подразумева пружање помоћи и оснаживање ученика за самосталан и продуктиван живот и регулисање питања социјалне искључености. Овим програмом се жели заштитити право сваког ученика на квалитетан живот и рад у школи и оспособити га за самостално и несметано укључивање у васпитно-образовни процес.

Компетенције које се развијају: за целоживотно учење, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, брига за здравље, еколошка компетенција, дигитална, естетска

Садржај програма	Намена програма, начин и поступци остваривања програма
<p>Превентивни програм и интервенције</p> <p>Развој безбедног окружења у коме ће бити остварено право сваког детета да буде заштићено од свих облика насиља</p>	<p>Организовање предавања, радионица, семинара</p> <p>Недеља посвећена активностима против насиља</p> <p>Дан толеранције</p> <p>Дан пријатељства</p> <p>Дан кућних љубимца</p> <p>Радионица на часовима грађанског васпитања</p> <p>Рубрика у школском часопису</p> <p>Пано успешних</p> <p>Спортска такмичења и тунири</p> <p>Квизови</p> <p>Изложбе</p> <p>Активан рад Тима за заштиту деце од насиља и Тима за инклузију</p> <p>Саветовалиште за родитеље</p>
<p>Активно учешће у националном систему превенције и заштите деце од свих облика злостављања и занемаривања и подршка деци из осетљивих група</p>	<p>Сарадња са Центром за социјални рад у Сопоту – помоћ у превазилажењу породичних проблема ученика, проблема насиља и малолетничке делинквенције, помоћ у информисању родитеља о инклузивном образовању и укључивању ученика у школу.</p> <p>Редовни контакти размене информација, консултације и састанци у циљу обезбеђивања најбоље подршке ученицима из угрожених група</p> <p>Организовање предавања, радионица и семинара у школи и ван школе за ученике, родитеље и наставнике</p>
<p>Развијање вредности пријатељства, солидарности и колегијалности</p>	<p>Организовање хуманитарних акција за помоћ деци</p> <p>Изложбе ученичких радова</p> <p>Спортска такмичења</p> <p>Представе</p>
<p>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</p>	<p>Анкете за ученике и родитеље о реализацији садржаја и начину побољшања реализације у наредном периоду (решавање проблема, развијање вештине комуникације)</p> <p>Прављење плаката за реализацију разних дешавања у школи (дигитална компетенција, иницијативност и предузетничка компетенција)</p>

12. Програм заштите животне средине

Заштита животне средине обухвата активности усмерене на развој еколошке свести, као и очување природних ресурса. Очување природних ресурса обухвата и упознавање са коришћењем и рационалном употребом тих ресурса у области енергетике. Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине – локалним еколошким акцијама, заједничким активностима школе, родитеља, односно старатеља и јединице локалне самоуправе у анализи стања животне средине и акција за заштиту животне средине у складу са законом.

Компетенције које се развијају: учење како се учи, за целоживотно учење, међуљудска и грађанска компетенција, предузетништво, културно изражавање, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, брига за здравље, еколошка компетенција, основна знања из природних наука и технологије.

Садржај програма	Намена програма, начин и поступци остваривања програма
Уређење учионица и одељенских панова	Избор најбоље уређене учионице (децембар, мај)
Одржавање школског дворишта	Долазак пролећа, март, заједнички часови ученика нижих разреда и уређење простора школе Гајење биљака у школском дворишту и у учионицама
Уређење хола школе	Изложбе ликовних радова, панова и пројеката
Обележавање датума: Дан здраве хране Дан заштите животиња Светски дан вода Светски дан заштите озонског омотача Светски дан планете Земље Светски дан заштите животне средине	Одабрати једну или две теме у току једне школске године. Заштита животне средине – у оквиру наставне теме Животна средина, здравље и култура живљења у 8. разреду и Чуvara природе ставити акценат на штетан утицај хемијских средстава на животну средину и здравље (млађи ученици евидентирају хемикалије у кући и извештавају о томе, старији ученици кроз PowerPoint презентације самостално истражују о деловању различитих хемкалија и алтернативама). Изложба радова ученика на задате теме, постављање едукативно-информативних постера у и у холу школе, презентације, кабинету за биологију квизови. У сарадњи са предшколским установама и локалном заједницом организују се радионице, Гледање едукативних филмова. Израда презентација у информативне и пропагандне сврхе

Показатељи успешности програма: ликовни радови, панои, уређен школски простор, извештаји на Сајту школе и у школском часопису.

13. Програм сарадње са локалном самоуправом**Циљ програма:**

- остваривање сарадње и заједничког планирања активности школе и локалне заједнице,
- укључивање школе у дешавања на територији локалне самоуправе.

Компетенције које се развијају: учење како се учи, за целоживотно учење, међуљудска и грађанска компетенција, предузетништво, културно изражавање, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, брига за здравље, еколошка компетенција.

Садржај програма	Намена програма, начин и поступци остваривања програма
Сарадња са Домом здравља Сопот	Систематски прегледи ученика Предавања и радионице за ученике из области здравственог васпитања Специјалистички прегледи ученика осмог разреда потребни за упис у средње школе
Сарадња са Центром за социјални рад у Сопоту	Помоћ у превазилажењу породичних проблема ученика, проблема насиља и малолетничке делинквенције Помоћ у информисању родитеља о инклузивном образовању и укључивању ученика у школу.
Сарадња са Градском библиотеком Сопот и Центром за културу Сопот	Укључивање ученика школе у ваншколске активности које се организују у Библиотеци и Центру. Организовање представа и сусрета са писцима у Центру за културу Организовање представа и сусрета са писцима у школи
Сарадња са општином Сопот и средњим школама у Сопоту и Младеновцу	Организовање посета средњим школама Посете сајмовима образовања. Организовање предавања, трибина, радионица и презентација разних занимања
Сарадња са МУП-ом	Предавања за ученике
Сарадња са локалном самоуправом, у Сопоту и месним заједницама у насељима у којима се налазе матично одељење и издвојена одељења школе	Финансирање школских програма Адаптације школских објеката Набавке опреме и наставних средстава, Учешће ученика и наставника на манифестацијама у организацији локалне самоуправе

Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика

- Мотивација ученика за укључивање у ваннаставне активности и живот локалне заједнице,
- Број ученика укључених у креативне радионице, хуманитарне акције, спортске, манифестације и др.
- Резултати акционих истраживања везаних за сарадњу школе и локалне заједнице
- Број успешно решених проблема ученика које имају у породици и окружењу
- Процена успешности превенције насиља и болести зависности
- Резултати ученика на такмичењима, смотрима, конкурсима и сл.

14. Програм сарадње са породицом

Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно другим законским заступницима ученика, заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења. Програм сарадње са породицом обухвата и организацију отвореног дана школе сваког месеца, када родитељи, односно други законски заступници могу да присуствују образовно-васпитном раду.

Ради праћења успешности програма сарадње са породицом, школа, на крају сваког полугодишта, организује анкетаирање родитеља, односно другог законског заступника, у погледу њиховог задовољства програмом сарадње са породицом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште. Мишљење родитеља, односно другог законског заступника, добијено као резултат анкетаирања, узима се у обзир у поступку вредновања квалитета рада школе.

Програми у области сарадње са породицом усмерени су пре свега на јачање родитељске компетенције и имају социо-едукативни и саветодавни карактер. Сарадња са породицом одвија се плански и систематски током целе године укључујући породице у планирање, реализацију и евалуацију те сарадње. Овакав облик сарадње је веома сложен и динамичан процес који зависи од креирања заједничког става у комуникацији са родитељима. Зато је потребно прецизно формулисање праваца за сарадњу са родитељима

Циљ програма: Подржавање и подстицање развоја ученика је заједнички циљ породице и школе и зато њихови односи морају бити партнерски. Циљ програма у области сарадње са породицом усмерен је, пре свега, на развијање партнерских односа између свих кључних актера у школи и на јачање родитељских компетенција, посебно у областима процеса васпитања и превенције негативних појава.

Ниво сарадње	Активности
Савет родитеља	Представници сваког одељења школе чине Савет родитеља школе. Они имају значајну улогу и овлашћења у предлагању намене прикупљених средстава, давању сагласности за извођење ескурзија и наставе у природи, разматрају извештаје о вредновању и самовредновању и предлажу мере којима би се унапредио образовно-васпитни рад, развојни план, годишњи план и сл.
Школски одбор	Законском регулативом је дефинисано да три члана Школског одбора, као органа управљања школом, буду представници родитеља.
Родитељски састанци	У току школске године планира се минимално пет родитељских састанака а за родитеље ученика 7. и 8. разреда планира се мин. 7 односно 8, јер се у оквиру њих реализују поједине радионице професионалне оријентације. Дневни ред је специфичан за сваки родитељски састанак а могу са га предлажу и родитељи. Циљ ових састанака је да се родитељи упознају са организационим и васпитно-образовним радом у школи.
Индивидуални разговори са родитељима	Индивидуални разговори ће се обављати на иницијативу наставника, стручних сарадника или директора, али и на личну иницијативу родитеља када имају неки проблем или дилему и потребна им је стручна помоћ или савет. Ови разговори имају циљ напредовање детета у раду и/или понашању, али и прикупљање података о индивидуалним карактеристикама развоја ученика, њиховим интересовањима и потребама, као и у упознавању породичних прилика и услова рада за конкретног ученика.
Отворена врата	Због специфичних услова у којима школа ради, сваки разредни старешина и наставник одређују дан и време када родитељи могу доћи, погледати оцене и поразговарати о свему што их занима. У отвореном дијалогу наставника и родитеља, решаваће се евентуални проблеми.

Отворени дан	Сваког месеца школа ће организovati Отворени дан, када родитељи, одн. старатељи могу да присуствују образовно-васпитном раду и боље се упознају са начином рада у одељењу, са радом наставника, али и са активношћу, понашањем и радом ученика. Родитељи треба благовремено да се најаве и договоре се са наставницима о посети часу.
Анкете и упитници	Како би се пратила успешност сарадње са породицом, школа ће, на крају сваког полугодишта, организovati анкетирање родитеља одн. старатеља о њиховом задовољству у погледу сарадње са школом и у погледу њихових сугестија за даљи рад.
Образовно-васпитни процес	Школа ће подстицати родитеље да се укључују у образовно васпитни процес на више различитих начина: као асистенти у настави, кроз укључивање у реализацију програма професионалне оријентације за 7. и 8. разред (учешће у заједничким радионицама са децом, разредним старешином и педагогом на родитељском састанку, презентовање свог занимања деци 7. и 8. разреда у делу програма који се зове Реални сусрети и сл.), учешће у разним школским пројектима, учешће у изради, праћењу и вредновању индивидуалних образовних планова. учешће у појединим стручним тимовима и активима - Тим за самовредновање, Тим за инклузивно образовање (креирање индивидуалних образовних планова), Стручни актив за развојно планирање и др. које директор формира према потреби а родитељи могу да се укључе. Родитељи се укључују у реализацију екскурзија, културних и спортских манифестација, избору факултативних и изборних предмета, изради наставних материјала. Ангажују се родитеља као едукатору других родитеља о проблемима који су релевантни за родитељску популацију, а за које су поједини родитељи стручни, ангажују се и као едукатори деци кроз организовање мини предавања на часовима одељенског старешине.
Огласне табле	На видном месту у школи налази се огласна табла намењена информисању родитеља о битним дешавањима у школи.
Школски часопис и сајт школе	На сајту школе и у школском часопису „Чаролије“ објављуваће се едукативни чланци за родитеље као и основне информације о животу и раду школе.
Школска библиотека	Родитељи имају могућност и охрабриваће се да користе библиотечки фонд и стручне савете школског библиотекара у циљу едукације и пружању подршке ученицима у читању и коришћењу информација.
Радионице и трибине за родитеље	Школа организује трибине и радионице са родитељима путем којих унапређује педагошке компетенције родитеља.

Носиоци активности: родитељи/старатељи ученика, одељенске старешине, предметни наставници, стручни сарадници, директор, Савет родитеља, стручни активи, стручна већа.

Показатељи за процењивање степена успешности програма:

- присуство родитеља Школском одбору, Савету родитеља, родитељским састанцима, учешће у разним школским пројектима, учешће у појединим стручним активима и тимовима
- број родитеља који је учествовао у реализацији образовно-васпитног рада (колико у млађим, а колико у старијим разредима) и присуствовао трибинама/семинарима, предавањима
- оствареност улога родитеља у раду стручних актива и тимова.

15. Програм излета, екскурзија и наставе у природи

Екскурзија, излет, зимовање, летовање, и кампови су ваннаставни облици образовно-васпитног рада који се остварују ван наставе. На основу Правилника о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи израђује се план и програм реализације по разредима, који се налази у Годишњем плану рада школе. Школа, сваке године, расписује јавну набавку по процедури која се налази у Закону о јавним набавкама („Службени гласник РС“ бр. 91/2019).

Излети

Циљ излета: Остваривање циљева и задатака образовања и васпитања, циљева и задатака наставних предмета, као и непосредно упознавање са појавама и односима у природној и друштвеној средини, с културним, историјским и духовним наслеђем и привредним достигнућима.

Дестинације: За ученике млађих разреда планирају се излети у оближњој околини места, обилазак општине.

Садржаји: Развијање способности оријентације у простору и времену; уочавање облика рељефа; посматрање биљака и животиња; праћење временских прилика и промена у природи; обилазак разних типова пољопривредних површина и сточарских газдинстава; упознавање различитих делатности људи; упознавање саобраћаја краја и околине.

За старије разреде дестинацију и садржај планирају наставници у оквиру својих предмета.

Планира се излет из географије у првом полугодишту на релацији Мала Иванча – Чегар - Ђеле кула - Музеј Медијана - тврђава-Јагодина (Музеј воштаних фигура) - Мала Иванча и у другом полугодишту Мала Иванча – Топола – Оплепац – Аранђеловац - манастир Тресије – Мала Иванча.

Екскурзије

Циљ екскурзије је савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзиј: упознавање ученика са историјским објектима, насељима, градовима, привредним, географским, урбанистичким карактеристикама и елементима садржаја која су у вези са програмима одговарајућих наставних предмета, нарочито обратити пажњу на архитектонска решења манастира и туристичког насеља, уочавање узрочно - последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима, развијање интереса за природу и изграђивање еколошких навика, упознавање начина живота и рада људи у овим крајолицима и увиђање разноликости, развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, навикама, социјалним односима, као и схватање значаја здравља и здравих стилова живота, подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.

Садржаји екскурзије остварују се на основу наставног плана и програма образовно- васпитног рада и саставни су део годишњег програма рада школе

За ученике I, II, III и IV разреда планира се једнодневна екскурзија, месец мај/јун

За ученике V и VI разреда организује се једнодневна екскурзија, месец мај/јун

За ученике VII и VIII разреда дводневна екскурзија, месец септембар/октобар.

Услови за извођење екскурзије: Екскурзија се организује и изводи уз претходну сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака. Изузетно, екскурзија може да сеорганизује ако писмену сагласност да најмање 60% родитеља ученика одељења.

Настава у природи

Циљ реализације наставе у природи: унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилногпсихофизичког и социјалног развоја, усвајање активног, здравог и креативног начина живота и организовање слободног времена, проширивање постојећих и стицање нових знања о непосредном природном и друштвеном окружењу, развијање еколошке свести, социјализација ученика и стицање искуства у колективном животу.

Задаци наставе у природи

Програмски: тематска реализација наставног градива, развијање способности опажања, посматрања, развијање радних и хигијенских навика, развијање солидарности, другарства и правилно коришћење слободног времена, развијање осећања одговорности према личној и имовини других лица.

Здравствени: боравак у чистој животној средини; развијање еколошке свести и љубави према природи и околини која нас окружује; бављење спортом и рекреацијом; индивидуалне и колективне шетње и различите спортске активности.

Социјални: заједничким животом и радом развија се социјализација деце и јача осећај колективног духа и заједништва; испољавање осећања на социјално прихватљив начин; усвајање ненасилних облика комуникације, заинтересованости ученика за одређени проблем и његово конструктивно решавање.

Садржај наставе у природи

Наставним планом и програм за први циклус основног образовања и васпитања предвиђено је да се настава у природи остварују кроз облике образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети.

Српски језик: Рад на развијању способности причања доживљаја, причања са елементима описивања на основу доживљених слика у природи, упознавање са старим алатима и занатима богаћење речника, писање писма и разгледнице, писање дневника.

Свет око нас и природа и друштво: ученици би упознали флору и фауну планине, животне заједнице шума и ливада, међусобни утицај живе и неживе природе у тим пределима.

Физичко васпитање: ходање и трчање у природи, скакање и прескакање у природи, елементарне игре у природи и на спортским теренима, штафетне игре у природи.

Социјални развој: неговање самосталности, неговање колективног духа, другарства и сарадничких односа.

Услови за извођење наставе у природи: Настава у природи се организује за ученике од I до IV разреда основног образовања и васпитања, у трајању од 7-8 дана, уз писмену сагласност родитеља, за најмање две трећине ученика у одељењу.

Како су излети, екскурзије и настава у природи организовани боровци у природи са унапред одређеним циљем, приликом планирања извођења истих, водићемо се добром припремом ученика, родитеља и наставника који реализују овај вид наставе. Припрема ученика подразумева упознавање места у којем ће се реализовати овај облик извођења наставе, поштовање правила на путу и у месту.

Припрема родитеља подразумева реализацију општих родитељских састанака и упознавање са детаљима око целокупне реализације екскурзија и наставе у природи, као и организацију тематских родитељских састанака у првом разреду на ову тему.

Припрема наставника подразумеваће припрему наставног материјала који ће бити прилагођен реализацији наставних садржаја на путу. Најважнији део организације наставе у природи је онај део који се односи на саму реализацију са ученицима. У оквиру тог дела, истичемо да ће ученици добијати припремљене радне материјале који ће обухватати вођење дневника о свим активностима. Ученици ће кроз истраживачке задатке, посматрање и бележење, сакупљање, изработом мини пројеката, експериментима, коришћењем ИКТ технологије, допуњавати своја знања стечена у учионици, као и развијање својих компетенција за крај основног образовања.

Компетенције које се развијају код ученика: учење како се учи, за целоживотно учење, вештина комуникације, вештина сарадње, решавање проблема, рад са подацима и информацијама, дигитална, естетска, брига за здравље, еколошка компетенција.

Показатељи процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика:

- Power Point и Prezi презентације - Шта смо научили ван учионице, Наше радионице... (дигитална компетенција)
- Организовање спортских такмичења (предузетничка компетенција)
- Бирамо најлепшу собу (вештина сарадње, решавање проблема, брига за здравље)
- Анкете о успешности реализације излета и наставе у природи
- Извештај ученика и наставника објављен у школском часопису и сајту школе.

16. Програм рада школске библиотеке

Циљеви рада школске библиотеке и школског библиотекара:

- обезбеђивање различитих извора информација и приступа ка њима,
- развијање и неговање навике и уживања у читању и учењу код деце, као и навике коришћења библиотеке током читавог живота,
- развијање информационе/медијске/дигиталне писмености ученика и наставника
 - овладавање вештинама налажења и критичког процењивања датих информација,
 - оспособљавање ученика да користе информације у свим облицима и на свим медијима и да овладају вештинама потребним за учење у току целог живота,
 - остваривање сарадње и заједничког планирања активности наставника, школског библиотекара и локалне заједнице,
 - пружање услуга за унапређивање свих облика и подручја рада образовно-васпитног процеса.

Задаци и активности школског библиотекара су:

- развијање и неговање навике читања и коришћења библиотеке код ученика и наставника,
- развијање и промовисање правилне употребе свих облика извора информација,
- стварање услова за интердисциплинарни приступ настави и електронском учењу,
- мотивисање за учење и подстицање на оспособљавања за самостално учење и образовање током целог живота,
- сарадња са наставницима, ученицима и њиховим родитељима,
- праћење и подстицање развоја ученика у индивидуалним способностима и њиховим склоностима ка интелектуалном, емоционално-социјалном и сваком другом професионалном развоју,
 - пружање помоћи обдареним ученицима при налажењу и избору одговарајуће литературе, а посебно ученицима који имају тешкоће у учењу и раду, али и оним ученицима који живе у тежим социјалним приликама, сарађујући са њиховим родитељима и релевантним институцијама,
 - стварање услова за што непосреднији и једноставнији приступ библиотечком фонду и расположивим изворима информација, и развијање индивидуалне стваралачке способности и креативности код ученика,
 - обезбеђивање приступа програмима који раде на развијању информационе писмености, како би се корисници оспособили за проналажење, анализирање, примену и саопштавање информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо -комуникационих технологија,
 - припремање и реализовање библиотечког програма намењеног ученицима са посебним потребама и посебним способностима,
 - вођење аутоматизованог библиотечког пословања (инвентарисање и сигнирање, каталогизација, класификација библиотечке грађе и други послови),
 - коришћење савремених облика и метода рада са ученицима,
 - заштита и чување библиотечко-медијатечке грађе и периодична ревизија фонда

Активности библиотекара

Планирање и програмирање образовно-васпитног рада

- Израда Годишњег плана, месечних планова, Акционог плана, припрема за часове
- Планирање набавке књижног фонда за ученике, наставнике и стручне сарднике, као и наставних средстава намењених ученицима са сметњама у развоју
- Планирање набавке програма за обраду књига и корисничког програма

Праћења и вредновање образовно-васпитног рада

- Библиотечко пословање – набавка и обрада књига, заштита и отпис
- Стручни рад у библиотеци – организација рада библиотеке, рад са корисницима, израда извештаја о раду
- Праћење и вредновање активности из Развојног плана и Школског програма

Рад са наставницима

- Реализација школских пројекта у сарадњи са наставницима
- Подстицање наставника на коришћење иновативних метода рада и организацију интердисциплинарне и тематске наставе, повезивање садржаја више предмета и припремање наставног материјала, потребног за реализацију часова/активности.
- Сарадња са наставницима, посебно са наставницима разредне наставе, српског језика, информатике и рачунарства и ликовне културе у вези са промоцијом рада школске библиотеке и изработом прилога за школски лист и школски сајт.

Рад са ученицима

- Упознавање ученика са радом библиотеке, рад са ученицима у библиотеци
- Навикавање ученика да пажљиво користе и чувају библиотечку грађу
- Помоћ ученицима при избору књига и упућивање у читање књижевних дела - Развијање позитивног односа према читању и важности разумевања текста - Упознавање ученика са научно популарном и стручном литературом
- Развијање читалачке културе ученика кроз пројекат „Оштро Перце“ и упознавање ученика са начином израде приказа књига (у сарадњи са наставницима)
- Часови библиотекара, програми за подстицање читања и развијање информационе/медијске/дигиталне писмености
- Заједнички часови са наставницима, интердисциплинарна/тематска настава за развијање информационе/медијске/дигиталне писмености ученика
- Реализација активности пројекта „Медијска писменост“ (у сарадњи са наставницима)
- Радионице у оквиру пројекта Професионална оријентација (у сарадњи са педагогом и наставницима)
- Часови Библиотечко-новинарске секције – израда прилога за школски лист

Рад са родитељима, односно старатељима

- Промоције читања у сарадњи школе, родитеља и Градскебиблиотеке Сопот - мотивисање деце за читање
- Програм за родитеље током Дечије недеље

Рад са директором, помоћником директора и педагогом

- Радионице у оквиру пројекта Професионална оријентација (у сарадњи са педагогом и наставницима)
- Сарадња са стручним већима наставника, педагогом и директором школе у вези с набавком и коришћењем књижне грађе
- Сарадња са директором и педагогом у припремању прилога за летопис школе, школски сајт и школски лист

Рад у стручним органима и тимовима

- Сарадња са наставницима, педагогом и директором у планирању, реализацији и праћењу активности из Развојног плана, Школског програма и Годишњег плана рада

Сарадња са надлежним установама, организацијама, удружењима и јединицом локалне самоуправе

- Сарадња са основним и средњим школама у општини - организовање скупа библиотекара, наставника и ученика поводом обележавања Месеца школских библиотека и Месеца књига,

- Сарадња са библиотекарима и наставницима других школа током реализације пројекта „Оштро Перце“ и реализација различитих облика стручног усавршавања за наставнике и стручне сараднике које организује Друштво школских библиотекара Србије

- Укључивање у националне пројекте, пре свега у области развијања информационе и медијске писмености ученика, библиотекара и наставника

Вођење документације, припреме за рад и стручно усавршавање

- Сарадња са наставницима у развијању културе читања ученика

- Подстицање наставника на коришћење иновативних метода рада и повезивање садржаја више предмета

- Припремање наставног материјала за реализацију заједничких часова са наставницима

- Сарадња са наставницима, педагогом и директором у планирању, реализацији и праћењу активности из Развојног плана, Школског програма и Годишњег плана рада

- Помоћ наставницима, педагогу и директору у планирању и реализацији стручног усавршавања у школи - подстицање целоживотног учења

- Припремање наставног материјала за обележавање важних дана

- Промоција рада школске библиотеке – израда програма рада, флајера, прилога за школски лист и школски сајт школе

- Промоција рада школе и школске библиотеке – израда школског листа, уређивање сајта школе и вођење летописа

Културне активности

- Сарадња са Градском библиотеком Сопот и Центром за културу Сопот

- Обележавање важних датума

Образовно-васпитни рад

Библиотекар реализује образовно-васпитни рад кроз часове библиотекара, програме за подстицање читања и развијање информационе/медијске/информатичке писмености (у сарадњи са наставницима) и на часовима библиотечко новинарске секције.

Показатељи за процењивање степена успешности програма рада школске библиотеке

- Повећана мотивација ученика за читање

- Повећана одговорност и заинтересованост ученика за самостални и групни рад

- Предлози ученика за активности у библиотеци

- Освојене награде и признања на такмичењима и смотрема

- Анкете о утисцима и евалуација активности реализованих у библиотеци

- Владање поступцима за истраживачки рад које су ученици усвојили током претходних активности у библиотеци – успешно прављење презентација на часовима предметне наставе.

17. Програм Ученичког парламента

Циљ рада Ученичког парламента:

- побољшање информисаности ученика у вези са остваривањем образовно-васпитног рада у школи,
- подстицање толеранције, активизма и креативности код ученика,
- идентификовање особина, знања и вештина код деце које су значајне за њихову активну улогу у унапређивању положаја деце у школи и друштву,
- унапређивање односа и сарадње ученика и наставника и побољшање атмосфере и живота у школи,
- организовање разних наставних и ваннаставних активности у срадњи ученика и наставника и повећање броја ученика који учествују у њима.

Неки од задатака Ученичког парламента:

- Учење демократије као вештине у понашању;
- Развијање културе дијалога, подстицање толеранције и солидарности;
- Развијање свести о правим друштвеним вредностима и подизање опште културе;
- Активно учествовање у образовно-васпитним активностима;
- Иницирање сопствених акција у области науке, културе, спорта и другим делатностима;
- Сарадња са Наставничким већем, Школским одбором, Саветом родитеља и руководством школе;
- Разматрање односа ученика и наставника, као и односа између ученика;
- Обавештавање ученика о битним питањима у вези са њиховим школовањем.

Начин и поступци остваривања програма

Ученички парламент је независна, нестраначка и невладина организација ученика наше школе који чине по два члана, представника сваког одељења завршних разреда (7. и 8.разред) изабрана од стране одељенске заједнице. На састанцима су присутни и ученици 5. и 6. разреда који такође имају своје представнике. Како наша школа има два, физички издвојена, објекта у којима су ученици од 1. до 8. разреда, састанци парламента се одржавају паралелно са истим дневним редом у оба објекта школе, са две групе изабраних ученика. Парламент има председника, подпредседника и записничара кога на почетку сваке школске године бирају чланови, а у рад је укључен и педагог школе-координатор који својим радом помаже у раду парламента, али не учествује у гласању о битним питањима и активностима.

Ученички парламент је, пре свега, од изузетног значаја јер омогућава бољу комуникацију ученика и подстиче доношење заједничких одлука које су прихватљиве за све стране. Учесће у овим активностима развија код деце способност одговорног понашања у односу на очување здравља, превенцију насиља, социјалне односе, способност за тимски рад, за креативно и критичко мишљење и изражавање ставова, способност за планирање будућности и избора занимања и сл.

Ученички парламент ради по програму који је саставни део Годишњег плана рада школе.

18. Програм безбедности и здравља на раду

Програм безбедности и здравља на раду који обухвата заједничке активности школе, родитеља, односно других законских заступника и јединице локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду. Безбедност и здравље на раду подразумева остваривање услова рада у којима се предузимају одређене мере и активности у циљу заштите живота и здравља запослених и других лица који на то имају право. Интерес школе, свих субјеката и сваког појединца је да се оствари највиши ниво безбедности и здравља на раду, да се нежељене последице као што су повреде на раду, професионалне болести и болести у вези са радом сведу на најмању могућу меру, односно да се остваре услови рада у којима би запослени имао осећај задовољства при обављању својих професионалних задатака. За остваривање оваког циља неопходан је систематски приступ у превентивно моделовању и повезивање свих субјеката који су носиоци одређених обавеза и активности. У реализацији садржаја из овог програма значајно учешће имају представници МУП-а.

Улога безбедности и заштите здравља на раду одређена је њеним циљем и обимом права и обавеза послодавца и радника. Тежња је да се у складу са законом и другим прописима из ове области, достигне највиши ниво здравствене и психофизичке заштите. У том смислу, услови рада, средства и организација рада морају бити прилагођени потребама радника а истовремено радници морају бити мотивисани за активно укључивање у све активности. Значај безбедности и здравља на раду се сагледава са хуманог, социјалног и економског становишта. Рад у хуманим условима представља задовољство за сваког појединца, али и успех и понос за организатора, послодавца и за друштво у целини.

У оквиру Програма безбедности и здравља на раду у складу са Законом о основама система образовања и васпитања, Школа је донела донео два општа правна акта која уређују ову тему: Правилник о безбедности и здрављу на раду и Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује ОШ „Милорада Мића Марковић“. У школи је формиран Тим за безбедност и здравље на раду.

Циљ програма:

- оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад,
- обезбеђивање заштите и безбедности ученика за време боравка у Школи и за време извођења свих активности које организује

Школа,

- обезбеђивање превентивних мера ради заштите живота и здравља запослених,
- обезбеђивање мера да се заустави свака врста рада која представља непосредну опасност за живот и здравље запосленог, у складу са Законом.

Планиране активности:

- упознавање запослених са законским прописима и подзаконском регулативом из области заштите на раду,
- обука запослених за противпожарну заштиту, једном годишње,
- обука запослених и ученика о начину поступања у случају земљотреса и пожара, као и начину евакуисања из школске зграде,
- иформисање запослених радника о прописаним мерама у случају епидемије,
- обука запослених радника о пружању прве помоћи,
- упознавање ученика са опасностима са којима се могу суочити за време боравка у школи и извођења других активности које организује школа, као и са начином понашања којим би се те опасности могле избећи или отклонити,
- побољшање безбедности у саобраћају ученика, предавања саобраћане полиције на тему „Безбедност у саобраћају“,

- континуирано праћење исправности инфраструктуре школе и благовремено отклањање кварова,
- превентивни и периодични преглед, испитивање опреме за рад и уређење по потреби (учионице, сала за физичко, канцеларије, санитарни чворови),
- коришћење централизованог видео надзора,
- техничко и физичко обезбеђење,
- дезинсекција и дератизација простора, два пута годишње,
- набавка заштитне опреме,
- осигурање запослених и осигурање школске имовине,
- испитивања услова радне околине,
- доношења акта о процени ризика,
- вођење евиденције у вези са повредама на раду,
- уклањање снега и леда на прилазима школе, тротоарима, улазима у школу и школском дворишту и уклањање леденица са крова,
- сарадња са државним органима и органима града Београда.

Мере, начин спровођења и поступак заштите и безбедности ученика за време боравка у Школи и за време извођења свих активности које организује Школа прописани су „Правилником о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа“.

Одељењски старшина и предметни наставници су у обавези да у свакодневном контакту са ученицима, а нарочито на часовима одељењске заједнице и одељењског старешине, ученике упознају са опасностима са којима се могу суочити за време боравка у школи и извођења других активности које организује школа, као и са начином понашања којим би се те опасности могле избећи или отклонити.

19. Програм школског маркетинга

Промоција школе подразумева низ активности којима се остварује боља комуникација са ученицима, родитељим и широм друштвеном заједницом у циљу боље размене информација и очувања угледа. Промоција и маркетинг школе уз истицање онога што је посебно вредно и специфично, неопходни су да би се привукла пажња јавног мњења. Промоција добре слике о школи веома је важна за побољшање њеног рада, али, шире гледано, утиче и на побољшање слике о образовању у јавности. На пример, објављивање успеха ученика и наставника биће мотивациони и подстицајни фактор за даљи рад, а кроз нове успехе слика школе, а тиме и образовања уопште, биће боља.

Циљеви програма:

- побољшање процеса информисања корисника о свим важним питањима из живота и рада школе,
- повећања ефективности и ефикасности школе,
- побољшање мишљења наставника и ученика о школи и неговање њене добре слике у свакодневном раду и грађењу позитивне атмосфере,
- представљање и промоција целокупног рада школе у јавности,
- побољшање мишљења ученика и родитеља о школи,
- представљање постигнућа ученика и наставника у локалној и широј заједници,
- унапређивање квалитета сарадње са родитељима, локалном заједницом и медијима,
- унапређивање угледа школе ради побољшања услова за рад школе.

Циљне групе којима се школа обраћа јесу: запослени, ученици, родитељи, локална заједница, донатори, Министарство, општа јавност. Активности подразумевају свеобухватну сарадњу актера и континуирану промоцију учења и знања унутар и ван школе.

Промоција представља начин на који су корисници информисани о услузи: комуникацијом унутар школе, интерним маркетингом, као и комуникацијом са локалном заједницом, другим установама и институцијама и односима са јавношћу, тј. екстерним маркетингом.

Унутрашњи маркетинг

Унутрашњи (интерни) маркетинг се одређује као процес усмерен на наставнике и ученике у циљу повећања ефективности и ефикасности школе, а тиме и задовољства оних субјеката који се могу назвати и потрошачима или корисницима. Наставници се у унутрашњем маркетингу могу посматрати као ресурс школе и као потрошачи. Руковођење школом тада је усмерено и на задовољење њихових потреба (и других запослених). Добри услови за рад (опремљеност школе наставним средствима), стручно усавршавање и свеукупна атмосфера јесу „производи“ намењени свим запосленима, а њихово задовољство школом може се мерити задовољством овим услугама. Усмереност на ученике огледа се у томе да наставници и други запослени у школи задовољавају потребе ученика и пружају им услуге које чине: добри услови за рад на часу и учење (пријатни амбијент, безбедност, добра комуникација), стицање знања и компетенција потребних за даље школовање, лични, професионални и социјални развој.

Спољашњи маркетинг

Спољашњи (екстерни) маркетинг обухвата активности школе којима она упознаје ученике, родитеље и локалну заједницу (кориснике ван школе) са услугама које нуди. Укључује и односе са јавношћу, тј. неговање и одржавање жељене слике школе, доброг имиџа, или доброг гласа о њој.

Планиране активности

- редовно објављивање информација и обавештавање на седницама Школског одбора, Наставничког већа и Педагошког колегијума, на седницама стручних већа и састанцима школских тимова,
- редовно објављивање информација и обавештавање ученика, наставника и родитеља и других корисника путем огласне табле, књиге обавештења и сајта школе, на родитељским састанцима и састанцима Савета родитеља, и путем поштанских услуга,
- постављање изложби ликовних и других радова ученика школе током целе школске године у холловима школе, организовање продајних изложби и промоција ученичких радова,
- редовно ажурирање сајта школе и израда дигиталне верзије школског часописа *Чаролије* и летописа школе,
- дистрибуција материјала за стручно усавршавање наставника и ваннаставних материјала за ученике,
- информисање шире друштвене заједнице о будућим школским манифестацијама и пројектима,
- упознавање ученика, родитеља и запослених са планираним и реализованим активностима, континуирано праћење и представљање свих школских активности и успеха ученика и наставника на интернет страни, летопису и школском листу,
- организација школских пројеката и активности у којима учествују ученици, наставници и родитељи и њихово представљање кроз прилоге на посебним странама школског сајта,
- организација разних манифестација ради упознавања родитеља будућих првака са радом школе,
- организација активности у оквиру дана отворене школе и унапређење сарадње са родитељима,
- организовање културних активности школе и обележавање школских и државних празника и важних дана и промоција активности кроз прилоге на сајту школе,
- представљање рада школе кроз радове за конкурсе и чланке/радове за стручне часописе и зборнике,
- сарадња са средствима јавног информисања када се за то укаже потреба тј. кад се покаже као сврсисходно да се друштвена средина и јавност обавести о значајним збивањима у школи, реализованим пројектима и програмима, иновацијама у раду и посебним постигнућима.

20. Индивидуални образовни планови

У школи се промовише и подржава инклузивна настава ИОП 1 и 2. Школа уважава индивидуалне, групне, и социјалне различитости међу ученицима, настава је индивидуализована и диференцирана тј. прилагођена конкретним ученицима и њиховим потребама са циљем да се максимално подстакне учење и напредовање.

Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине Прилог Школског програма.

Број ученика који образовање стичу према индивидуалном образовном плану на почетку шк. 2022/2023. године је: ИОП 1- 4 ученика, ИОП 2- 7 ученика. Очекује се долазак 1 ученице из Сенаје из ОШ „Бора Лазих“, Влашка која је радила по ИОП2 па ће се формирати ИОП тим за ову ученицу како би јој се настава прилагодила њеним потребама.

План индивидуализације ће започети у новој школској години 3 ученика у млађим разредима и очекује се индивидуализација код 2 ученика у петом разреду. Овај број се мења у току сваке школске године у зависности од степена напредовања ученика и од идентификовања нових потреба за прилагођавањем код других ученика.

Начин прилагођавања рада и услова у којима се изводи образовно-васпитни рад

Прилагођавање метода, материјала и учила (мере индивидуализације):

Технике, методе, активности:

- обезбедити визуелна помагала, велика слова, шеме, графичке приказе
- радити на начин који ангажује више чула (визуелно, аудиторно, кинестетичко) уз коришћење адекватног материјала за учење (слике, постери, шарени папир, пластелин, дрвени предмети...)
- поновити упутства ученику пошто су дата одељењу, затим тражити од њега или ње да их понове и објасне упутства наставнику
- поред усмених дати и писана упутства родитељима, како би дете могло да их поново погледа касније
- дати пример како би се помогло ученицима, поставити пример тако да могу често да га погледају
- дати додатно време за завршавање задатака
- поједноставити сложена упутства
- смањити ниво штива у задацима
- тражити мање тачних одговора за завршавање (квалитет на супрот квантитета)
- скратити задатке, поделом рада на мање делове
- смањити задате домаће задатке
- пратити задатке којима ученик сам одреди своју динамику (дневна, недељна)
- организовати да оде кући са јасним, концизним упутствима за израду домаћих задатака
- признати и наградити усмено учешће ученика на часу
- обезбедити помоћ око организације учења
- припремити унапред распоред учења/задатака са учеником
- направити систем награђивања за завршавање рада у школи и домаћих задатака
- родитеље редовно извештавати о напредовању
- додатна прилагођавања (пр. одредити једног друга-добровољца који ће помагати око домаћих задатака)

- ставити ученика близу наставника
- ставити ученика близу позитивног узора
- избегавати стимулације које одвлаче пажњу
- поједноставити правила у учионици тако да су јасна и доступна за подсећање
- похвалити одређена понашања
- користити стратегије за само-контролу
- дати посебне привилегије /позитивне подстицаје; убрзати њихову примену
- дозволити кратке одморе између задатака
- подсећати ученика да не прекида рад на задатку (различитим невербалним сигнаlima)
- оценити тачне одговоре ученика, не његове грешке
- спровести систем управљања понашањем у учионици
- омогућити дозвољено кретање, време када ученик није на свом месту (нпр. послати га да изврши неки налог)
- игнорисати неодговарајуће понашање које није драстично изван граница дозвољеног у учионици
- спровести разумне процедуре паузе....

Прилагођавање простора/ услова у којима се активности односно учење одвија:

Технике, методе, активности:

- организација наставног простора, наставне опреме за групни и индивидуални рад ученика
- припрема и коришћење аудио-визуелних наставних средстава и помагала
- у што већој мери онемогућити негативне утицаје који деконцентришу рад ученика и одвлачење пажње приликом наставног рада
- правремена набавка материјала и потрошних средстава за израду дидактичког материјала (тестови, задаци, упутства, обавештења родитељима, шеме, картице, слике, цртежи, постери...)
- прилагођавање појединих учионица за реализацију наставе физичког и здравственог васпитања, поготово у зимским условима...

Начин прилагођавања циљева и исхода, као и садржаја образовно-васпитног рада

Измена садржаја активности и исхода, односно садржаја учења и стандарда постигнућа

Технике, методе, активности:

- прилагођавање садржаја наставног плана и програма у потребним предметима/областима
- прилагођавање исхода учења и стандарда постигнућа ученику с обзиром на развојне карактеристике и степен когнитивног, емоционалног, физичког и социјалног развоја – кроз оперативни наставни план и програм за сваки наставни предмет и ваннаставну активност
- прилагођавање садржаја рада и социјалних облика рада ученика развојним карактеристикама ученика
- прилагођавање система оцењивања сходно потребама развоја ученика са сметњама и тешкоћама у развоју, реализовати наставу на начин који ангажује више чула (визуелно, аудитивно, кинестетичко), уз коришћење адекватног материјала за учење (слике, постери, шарени папир, пластелин, дрвени предмети и сл.).

Начин остваривања додатне подршке за ученике школе

Циљ и задаци:

Циљ додатне подршке у образовању и васпитању јесте постизање оптималног укључивања ученика у редован образовно-васпитни рад, осамостаљивање у вршњачком колективу и његово напредовање.

Основни задатак школе је да омогући квалитетно образовање и васпитање за свако дете и ученика, под једнаким условима, без обзира где се школа налази, односно где се образовање и васпитање одвија.

Начин остваривања програма:

Кроз примену правилника:

- а) Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику
- б) Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање
- в) Стручно упуство о начину пружања додатне подршке у образовању деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју у васпитној групи, односно другој школи и породици од стране школе за ученике са сметњама у развоју

Посебну стручну помоћ могу да пружају лица компетентна у области инклузивног образовања и васпитања и школе које су својим активностима постале примери добре праксе у спровођењу инклузивног образовања и васпитања.

ИОП-план омогућава да се њихов развој и напредовање одвија према способностима и интересовањима а сарадња се остварује са интерресорном комисијом, локалном самоуправом, Специјалним школама на територији града Београда. Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану саставни су део наставног процеса.

Саставни део Школског програма за први и други циклус основног образовања и васпитања чине индивидуални образовни програми за ученике.

Лица која обављају образовно-васпитни рад и друга лица запослена у школи нарочито ће промовисати једнакост међу свим ученицима и активно се супротстављати свим врстама дискриминације и насиља.

Начин остваривања права на индивидуални образовни план:

Утврђивање права на ИОП:

-Тим за инклузивно образовање утврђује врсту подршке:

Врста плана :

1. има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи учења или проблема у понашању и емоционалном развоју);
2. има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или вишеструке сметње или сметње из спектра аутизма);
3. потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);
4. из других разлога остварује.

Право на прилагођен и обogaђен начин образовања по ИОП-у има и ученик са изузетним способностима који стиче основно и средње образовање и васпитање.

Прикупљање података и формирање документације:

- наставник, односно стручни сарадник прати развој и напредовање детета
- утврди да дете, односно ученик не остварује очекиване исходе образовања и васпитања или су резултати које ученик остварује значајно изнад нивоа општих и посебних стандарда, приступа се прикупљању података, ради формирања неопходне документације за пружање одговарајуће подршке у образовању и васпитању
- прикупља податке из различитих извора (од родитеља, односно старатеља детета или ученика, стручњака ван образовне установе који добро познаје дете, односно ученика, од вршњака и самог детета, односно ученика, на начин на који је то могуће), при чему се користе различите технике (систематско посматрање активности детета, односно ученика у различитим ситуацијама, тестирање, као и интервјуисање и попунавање упитника од стране ученика и других који познају дете, односно ученика). Медицински налази су, по потреби, саставни део документације.
- стручни сарадник координира израду ИОП-1, 2 и у сарадњи са учитељем, односно наставником израђује педагошки профил детета, односно ученика.

Отклањање физичких и комуникацијских препрека (индивидуализован начин рада):

- На основу педагошког профила ученика утврђују се подручја у којима постоји потреба за додатном подршком:
- 1) прилагођавања простора и услова у којима се одвија настава у школи (отклањање физичких баријера, осмишљавање додатних и посебних облика активности, израде посебног распореда активности итд.);
- 2) прилагођавања метода рада, наставних средстава и помагала и дидактичког материјала, а посебно приликом увођења нових садржаја, начина задавања задатака, праћења брзине и темпа напредовања, начина усвајања садржаја, провере знања, организације учења, постављања правила понашања и комуникације.
- Планиране мере за отклањање физичких и комуникацијских препрека (индивидуализован начин рада) у установи, уписују се у Образац 1.

Садржај ИОП-а:

Формирање документа који садржи :

- 1) личне податке и кратак опис развоја и образовне ситуације детета, односно ученика ;
- 2) циљ образовно-васпитног рада, односно промену која додатном подршком треба да се достигне у подручју у којем се планира додатна подршка ;
- 3) операционализован опис подршке кроз низ појединачних активности односно корака и њихов редослед у васпитној групи и на часовима у одељењу, као и опис и распоред рада изван групе, односно одељења када је то потребно;
- 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или за све предмете у школи, односно исходе тих активности које кроз поступан процес доводе до циља додатне подршке;
- 5) лица која ће пружати подршку током реализације појединачних планираних активности;
- 6) временски распоред, трајање, односно учесталост за сваку меру подршке у току планираних активности.

ИОП може да се донесе за део или област у оквиру наставног предмета, један наставни предмет, групу наставних предмета или за све садржаје, односно наставне предмете за разред који ученик похађа, као и за ваннаставне активности.

За ученика са изузетним способностима школа доноси прилагођен и обогаћен ИОП 3.

Предлог за утврђивање права на ИОП

- подношење предлога за утврђивање права на ИОП стручни тим за инклузивно образовање, а на основу процене потреба за ИОП-ом коју даје наставник, стручни сарадник или родитељ ученика.
- обавештавање родитеља, односно старатеља да је поднет предлог за утврђивање права на ИОП.
- предлог садржи наводе и образложене разлоге за подношење предлога за утврђивање права на ИОП, као и доказе о претходно организованом индивидуализованом начину рада са учеником.

Врсте ИОП-а:

- 1) по прилагођеном програму ИОП-1 у коме се прецизно планира циљ пружања подршке која се односи на прилагођавање и обogaћивање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава током образовно-васпитног процеса; активности и њихов распоред као и лица која пружају подршку;
- 2) по измењеном програму ИОП-2 у коме се још прецизно планира и прилагођавање општих исхода образовања и васпитања, прилагођавање посебних стандарда постигнућа ученика у односу на прописане и прилагођавање садржаја за један, више или за све предмете.
- 3) обogaћен и проширен програм ИОП-3 који се примењује за ученике са изузетним способностима.

Доношењу ИОП-а са измењеним програмом, односно прилагођеним посебним стандардима постигнућа, претходи доношење, примена и вредновање ИОП-а са прилагођеним програмом, као и мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику.

Израда и доношење ИОП-а:

- Директор школе, после добијене писмене сагласности родитеља, односно старатеља, формира тим за пружање додатне подршке детету, односно ученику.
- Тим чине: наставник разредне наставе, односно одељењски старешина, предметни наставник, стручни сарадник, родитељ, односно старатељ детета, а у складу са потребама детета и педагошки асистент, односно стручњак ван школе, на предлог родитеља, односно старатеља.
- За доношење ИОП-а са измењеним програмом, односно прилагођеним посебним стандардима постигнућа, стручни тим за инклузивно образовање прибавља и мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком ученику.
- Тим за пружање додатне подршке детету, односно ученику израђује ИОП. Родитељ, односно старатељ даје сагласност за спровођење ИОП-а.
- Тим за инклузивно образовање установе доставља ИОП педагошком колегијуму на усвајање.

Примена ИОП-а:

- ИОП се остварује у оквиру заједничких активности у одељењу школе.
- Наставник при планирању свог рада у одељењу, укључује мере и активности предвиђене ИОП-ом. Изузетно, према потребама ученика, а на основу одлуке тима за
- Пружање додатне подршке ученику, ИОП може да се остварује и ван одељења у школи. У току примене ИОП-а у установи активно учествују сви чланови тима за пружање додатне подршке детету, односно ученику.

- Ако примена ИОП-а захтева финансијска средства, установа упућује писмени захтев интерресорној комисији за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету или ученику.

- Ученик који стиче образовање у току примене ИОП-а оцењује се према ИОП-у, а у складу са прописом о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

- Завршни испит, односно матуру полаже у складу са прописом о програму завршног испита, односно матуре, уз неопходна прилагођавања која предлаже и образлаже тим за пружање подршке ученику, а у складу са ИОП-ом.

Наставак спровођења, односно престанак потребе за ИОП-ом:

- На основу вредновања, уз сагласност стручног тима за инклузивно образовање, потребе за ИОП-ом педагошки колегијум доноси одлуку о даљој примени, изменама и допунама ИОП-а или престанку потребе за ИОП-ом, на предлог тима за пружање додатне подршке.

- Одлука о наставку спровођења ИОП-а доноси се ако се утврди да планиране активности одговарају потребама ученика, или да се резултати могу очекивати након одређеног периода рада. Време спровођења ИОП-а може се продужити, уз сагласност родитеља, односно старатеља ученика.

- Одлука о престанку потребе за ИОП-ом доноси се ако се утврди да се даљи напредак детета, односно ученика може остваривати применом индивидуализованог начина рада.

- Одлука се доноси уз сагласност родитеља, односно старатеља ученика.

Вредновање и измена ИОП-а:

- Вредновање ИОП-а врши се ради процене остварености циљева утврђених ИОП-ом.

- Спољашње вредновање ИОП-а врши просветни саветник, односно саветник – спољни сарадник у току стручно-педагошког надзора. У оквиру вршења стручно-педагошког надзора утврђује се испуњеност услова у поступку доношења ИОП-а, вреднује се садржај и примена ИОП-а.

- Вредновање ИОП-а унутар установе врши се кроз самовредновање стручног тима за инклузивно образовање и тима за пружање додатне подршке ученику, према унапред утврђеној динамици у ИОП-у и према указаној потреби, у првој години уписа тромесечно, а у свим наредним годинама на почетку сваког полугодишта, односно радне године.

- Резултати вредновања обавезно се достављају тиму за инклузивно образовање и педагошком колегијуму. На основу резултата вредновања ИОП-а тим за пружање додатне подршке детету односно ученику израђује предлог измене и допуне односно прилагођавања ИОП-а потребама ученика.

- Измена ИОП-а врши се у складу са напретком и развојем ученика: ако постигне планиране резултате пре очекиваног рока или не постиже очекиване резултате, односно у другим случајевима када настану промене у понашању детета и његовом окружењу.

- П одаци о резултатима вредновања ИОП-а саставни су део документације која прати ИОП.

Право на заштиту података:

- Подаци прикупљени од стране тима за пружање додатне образовне подршке детету односно ученику, ради израде ИОП-а, морају бити заштићени од злоупотребе и не смеју се користити у друге сврхе без сагласности лица чија је сагласност неопходна за спровођење ИОП-а.

- Установа је дужна да обезбеди заштиту података детету, односно ученику у току остваривања права на ИОП.

Евиденција и документација ИОП-а:

- Евиденција о остваривању образовања и васпитања по ИОП-у води се у прописаним средствима евиденције о васпитно-образовном раду у школи, у складу са законом.
- Документација која прати ИОП саставни је део педагошке документације коју води школа.

21. Праћење реализације школског програма

Реализација Школског програма ће бити континуирано праћена, вреднована и самовреднована од стране Стручног актива за развој школског програма, педагошке службе и управе школе, непосредним увидом у наставни процес, проверу ученичких постигнућа и материјалних показатеља њихове успешности.

Размена искустава и идеја са активима и службама других школа, као и надлежним просветним институцијама, допринеће објективнијем сагледавању квалитета остварења школског програма. Реализација школског програма биће праћена на нивоу постигнућа ученика, професионалног ангажовања наставника, мишљења другог наставног особља и управе школе, стручне службе, затим родитеља и локалне заједнице, као и стручних институција и просветних власти.

Ученичка постигнућа ће се вредновати полазећи од њихових развојних карактеристика и потреба, и напредовања у смислу остваривања планираних исхода. Та процена ће се вршити кроз непосредну сталну комуникацију, усмене и тестовне провере, скале за индивидуално праћење напредовања и ученичке досијее. При томе ће се имати у виду и активност и задовољство детета, као и групна динамика и атмосфера у одељењу.

Активности наставника биће договоране, усклађиване и праћене на састанцима Стручног актива и ПП службе, затим кроз консултације са надзорницима за осигурање квалитета, посете другим школама и размену искуства и идеја са њима. Пратиће се остваривање исхода и проналазити, поредити и размењивати најбрже и најефикасније методе, активности и наставна средства за њихову реализацију. Родитељи и локална заједница ће, такође, бити укључене у процену квалитета и целисходности напредовања ученика, а на основу претходног упознавања са очекиваним циљевима и исходима